

Vilka var *vi* som grävde guld i USA?*

Om banal nationalism under fotbolls-VM 1994

Av: Per Börjegren

Handledare: Karin Jonsson
Södertörns högskola | Institutionen för Historia och samtidsstudier
Självständigt arbete 15 hp
Historia | Vårterminen 2021

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

*Rubriken alluderar till "När vi gräver guld i USA" som var Sveriges VM-låt. Dess popularitet bidrog till utmärkelsen som årets låt på Grammisgalan 1994.

Sammanfattning

Uppsatsens syfte har varit att studera uttryck för banal nationalism i svenska dagstidningar under världsmästerskapen i fotboll för herrar i USA 1994. Dels för att vidga begreppet nationalism, dels bidra med exempel på hur den kan synliggöras i vardagliga sammanhang och därigenom riskerar reproducera nationella föreställningar. Uppsatsens teoretiska ramverk har varit Michael Billigs diskursteori banal nationalism med understöd av Marianne Winther Jørgensens och Louise Phillips begreppsmetaforer för nationella diskurser. För att kunna genomföra en fördjupad analys har uppsatsen haft kompletterande forskningsfrågor om hur Sveriges spelare och tränare samt hur Sveriges motståndarspelare och motståndartränare framställs i materialet. Empirin har bestått utav 157 publiceringar inklusive tidningarnas omslag fördelat över 26 utgåvor av *Aftonbladet* (9), *Expressen* (9) samt *Dagens Nyheter* (8). Analysen visar att banal nationalism i hög utsträckning, på ett till synes omedvetet sätt, varit del i utgåvornas publiceringar kring världsmästerskapen. De uttryck för banal nationalism som förekommer kan ses som försök till att skapa engagemang och intresse hos läsare, men dessa språkliga val bidrar likväl till att producera och reproducera en närmast självklar nationell gemenskap. Därtill är skildringar av Sveriges spelare och tränare likartad mellan tidningar och utgåvor, samt står i kontrast till skildringar av motståndare. De förstnämnda ges egenskaper såsom ödmjuka och lojala, kloka och beslutsamma. Motståndare porträtteras inte sällan som irrationella och oberäknliga. Styrdokument och historiedidaktisk forskning föreskriver att en elevcentrerad undervisning bör bedrivas, vilket ställer krav på historielärare att vara förtrogen med begrepp som nationalism. Uppsatsen visar att nationella föreställningar på ett oflekterat sätt kan produceras och reproduceras i till synes vardagliga sammanhang. Resultatet kan således anses bidra med ett angeläget perspektiv för blivande historielärare att reflektera över.

Nyckelord: Sverige, 1900-tal, banal nationalism, fotbolls-VM, nationell diskurs, nationell gemenskap, historielärare

Abstract

The purpose of this essay has been to study expressions of banal nationalism in Swedish media during the World Cup in the United States 1994. It is meant to expand the knowledge of nationalism in day-to-day life, and how nationalistic ideas might be reproduced and reinforced. The theoretic framework of this essay relies on Michael Billigs discourse theory of banal nationalism, supplemented by Marianne Winther Jørgensens and Louise Phillips theories on metaphors in relation to national discourse. The investigated material consists of 157 different kinds of publications including first pages spread over 26 issues of *Aftonbladet* (9), *Expressen* (9) and *Dagens Nyheter* (8). The analysis shows that banal nationalism is prominent in the issue's printed materials during the World Cup. The portrayals of Swedish's players and coach are similar between newspapers and issues and stand in stark contrast to portrayals of the opponents. First mentioned are characterized as humble, loyal, wise and determined. Opponents are often characterized as unpredictable and inconstant. These expressions can be seen as attempts to create engagement and involvement, but nevertheless they're also a part of producing and reproducing an almost self-explanatory national community. Ruling school documents and history didactic research shows that student-centered learning is preferable, which demands a history teacher who is confident with terms like nationalism. This essay shows that national conceptions can be produced and reproduced in ordinary life situations, in a seemingly unreflected way. The results can therefore be considered a meaningful perspective for soon-to-be history teachers to reflect upon.

Keywords: Sweden, 20th century, banal nationalism, World Cup, football, national discourse, national community, history teacher

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	2
1.2 Forskningsöversikt	2
1.2.1 Historielärares undervisning	3
1.2.2 Idrott och nationalism	4
1.3 Teoretiskt ramverk	6
1.3.1 Banal nationalism.....	7
1.3.2 Nationell diskurs	9
1.4 Metod och källmaterial	9
1.4.1 Diskursanalys	10
1.4.2 Urval och avgränsning	11
2. Bakgrund	13
2.1 Nationalism	13
2.2 Nationalsporten fotboll	14
2.3 Sverige 1976–1994	16
3. Analys	18
3.1 ”Tack för att du räddade oss, Martin”	18
3.2 ”En rapport från ’operation stoppa ryssarna’”	23
3.3 ”Svenskarna lyckades tämja alla vilda brasilianska bollartister”	25
4. Slutdiskussion	30
5. Käll- och litteraturförteckning	34
5.1 Källmaterial.....	34
5.2 Internetkällor	34
5.3 Litteratur	34

1. Inledning

Utifrån vad som föreskrivs i grundskolans övergripande mål och riktlinjer kan det påstås vara värdefullt att lärare i ämnet Historia förmår navigera i elevers skilda uppfattningar om såväl personliga spörsmål som historiska händelser.¹ Denna del av läroplanen uppmuntrar till diskussion och argumentation, på ett sätt som sätter eleverna i centrum, inte läraren. Historieundervisningen har över tid utvecklats i samma riktning. En överblick över historielärares undervisning av Magnus Hermansson Adler beskriver hur lärare i dag snarare än att förmedla ett facit över historiska händelser ska fungera som en vägledare till att lära sig tänka historia.² Författaren menar att tiden är förbi när en historielärare ständigt stod i centrum och då kontrollerade lektionsinnehållet. En elevaktiv undervisningsform är numer helt central.³ Kravbilderna på en lärare i ämnet Historia är således stor. Om styrdokumentens intentioner ska uppfyllas i undervisningen krävs en förmåga att navigera mellan då och nu. Vidare bär ämnet på en begreppsvärld som kräver mycket av eleverna, således än mer av läraren. Nationalism är ett sådant begrepp, vars uppkomsthistoria förekommer redan i grundskolans kursplan för årskurs 7–9.⁴ När Sverige våren 2020 till följd av en pandemi begränsade medborgare från att träffas i större sällskap innebar det att människor i allt högre utsträckning bänkade sig hemma framför tv-apparaterna. Då bestämde sig den statliga televisionen, till SVT:s sportchef Åsa Edlund Jönssons stora förtjusning, att reprisera matcher som spelades under världsmästerskapen i fotboll för herrar 1994. Sverige reste hem från USA med en bronspeng; ett resultat landet inte varit i närheten av sedan mästerskapen arrangerades i Sverige 1958. Sportchefen slog med övertygelse fast:

En sak är säker, vi som upplevde den mytomspunna VM-sommaren 1994 har aldrig glömt den. [...] Nu gör vi en tidsresa på över 25 år och hoppas att många som förtrollades då vill njuta av VM igen. [...] Vi hoppas att en ny generation för första gången tar chansen att uppleva magisk idrottshistoria.⁵

---

¹ Lgr 11, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2018*, (Stockholm: Skolverket, 2011), s. 11.

² Magnus Hermansson Adler, *Historieundervisningens byggstenar: grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik* (Stockholm: Liber, 2004), s. 64.

³ Hermansson Adler (2004) s. 75.

⁴ Skolverket (2011) s. 209.

⁵ Sveriges Television (SVT), *SVT visar alla Sveriges matcher från fotbolls-VM 1994*, 2020-04-26, <https://www.svt.se/sport/fotboll/svt-visar-alla-sveriges-matcher-fran-fotbolls-vm-1994> [Hämtad 2021-02-22]

I Edlund Jönssons kommentar uttrycks en gemenskap, ett *vi*, om alla som var med. Den stora oförtäckta glädjen över en gemensam, nationell promenad längs minnenas allé tangerar ämnet för den här uppsatsen. Det finns en befäst relation mellan nationalism och internationella idrottstävlingar i allmänhet och fotboll i synnerhet. I modern tid bär världsmästerskapen 1994 ett alldeles särskilt värde i Sveriges idrottshistoria. En historielärare behöver ha förmågan att se olika former av nationalism och dess vitt skilda uttryck. Eventuellt en särskilt viktig aspekt vid kulturella uttrycksformer som dels engagerar miljoner ungdomar, dels betraktas som ett harmlöst nöje.

Därför vill författaren till denna uppsats bidra med ett vidare perspektiv på begreppet nationalism genom exempel på hur den kan skönjas i till synes vardagliga sammanhang, som riskerar att reproducera nationella föreställningar. Helt enkelt ett annorlunda perspektiv på sommaren 1994; Vilka var *vi* som grävde guld i USA?

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att studera uttryck för banal nationalism i svenska dagstidningar under världsmästerskapen i fotboll för herrar i USA 1994. Uppsatsen har en frågeställning samt två forskningsfrågor som ska bidra med svar och möjliggöra en fördjupad analys.

Uppsatsens frågeställning:

- Vilka uttryck för banal nationalism finns i dagspressens publiceringar om Sverige under fotbolls-VM 1994?

Uppsatsens forskningsfrågor:

- Hur framställs Sveriges spelare och tränare?
- Hur framställs Sveriges motståndarspelare och motståndartränare?

1.2 Forskningsöversikt

I kapitlet ges en översiktlig bild av två separata forskningsfält. Den första delen kommer att behandla uppsatsens utgångspunkt, vilket är historielärens undervisning. Den andra delen kommer att behandla idrottshistoria. En redogörelse för hur forskning bedrivs på temat idrott och nationalism är angeläget.

1.2.1 Historielärares undervisning

Läroplanerna i Sverige har förskjutits från att rekommendera katederundervisning till en allt mer elevcentrerad hållning. I likhet med styrdokumentens elevdemokratiska utveckling har rena fakta och exempelvis förmågan att minnas specifika årtal inte längre slagsida i ämnet Historia. I dag ska eleverna lära sig ”tänka historia”, skriver Per-Arne Karlsson och konstaterar att debatten inte är annorlunda internationellt.⁶ Forskning om strategier för att lyckas med en sådan historieundervisning har sedan 1980-talet publicerats regelbundet. Ett genombrott kan anses vara ett projekt i Storbritannien vars syfte var att skapa en motiverande historieundervisning som framhävde elevers färdigheter i Historia, snarare än faktakunskaper tillhörande ämnet. Projektet, som pågick i nästan tio års tid, resulterade bland annat i en vetenskaplig artikel av forskaren Denis Shemilt.⁷ Shemilt konstaterar att en problembaserad undervisning, vilket sätter eleverna i centrum, var en framgångsrik metod för att öka elevernas förmågor att lära sig historia.⁸ I samma artikel höjer han dock ett varningens finger för att dra alltför stora slutsatser kring undersökningen. Han lanserade sedermera en teori om elevernas lärande utifrån 167 intervjuer med 15-åriga studenter, varpå ungefär hälften varit del av projektet. Utifrån intervjuerna kom Shemilt fram till att elevernas förmågor i ämnet kan utvärderas utifrån olika nivåer. Högsta nivån innebär att en elev förstår att historia endast är en rekonstruktion, en absolut sanning är således inte möjlig. I kontrast menar Shemilt att en elev på grundläggande nivå tror att en sanning är vad som eftersöks och ska finnas i arbetet med historiskt källmaterial.⁹ Det gäller därför att möta eleven där hen befinner sig. Kan en lärare göra det föreslår Shemilt att lärare i ämnet behöver använda delar av undervisningen till att eleverna får undersöka och diskutera scenarion samt att elevernas ”arbete och idéer borde vara utgångspunkten för pedagogiken”.¹⁰ Forskning i Storbritannien inspirerade andra länder till att söka förståelse för *hur* elever lär sig historia. En del i denna utveckling hävdar Karlsson synliggörs under 90-talet när historiedidaktisk forskning finner ett allt större intresse för kognitiva processer.¹¹ Forskning på området har i Sverige mynnat ut i ett flertal strategier som samspelar med Shemilts tankar om ett elevcentrerat klassrum. I en praktisknära studie från Sverige undersöktes hur erfarna lärare arbetar efter läroplanen från

---

⁶ Per-Arne Karlsson, *Undervisning och lärande i historia: ett kreativt rum för narrativ kompetens*, (Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis, 2014), s. 11.

⁷ Denis Shemilt, "The Devil's Locomotive." *History and Theory* 22:4 (1983), s. 1–18.

⁸ Shemilt (1983) s. 4.

⁹ Shemilt (1983) s. 4–12.

¹⁰ Shemilt (1983) s. 18.

¹¹ Karlsson (2014) s. 66.

2011.¹² Studien riktade sig till elever på gymnasiet och använder intervjuer och klassrumsobservationer för att kunna utröna vilka metoder som sju lärare anser vara värdefulla. I likhet med annan forskning på området betonas värdet av att erbjuda alternativa berättelser. Detta innebär att eleverna exempelvis inte uteslutande lär sig om andra världskriget utifrån ett europeiskt perspektiv.¹³ Författaren legitimerar denna undervisningsmetod med hänvisning till andra praktiktäna studier från olika länder som visat på hur flerperspektivism gällande såväl ämnesområde som arbetssätt kan ”gynna historiskt tänkande och göra eleverna mer kritiska”.¹⁴ Ytterligare en undervisningsstrategi som berörs i Thomas Nygrens avhandling är narrativ historia; enligt Nygren en framgångsrik strategi om den erbjuder fördjupning. Han belyser också att den tidigare studerats i praktiktäna forskning i USA.¹⁵ Här kan andra framstående forskare på området erbjuda nödvändig problematisering av undervisningsstrategin som även kan fungera som en fördelaktig fingervisning om värdet av denna uppsats. Amerikanen James V. Wertsch har bidragit till forskningen på temat hur ett lands minne och historiska berättelse samspelar med identitetsskapande. I en studie från 1994 lät han 24 universitetsstudenter i USA skriva om landets uppkomst. Eleverna presterade väl, all fakta stämde i berättelserna, men Wertsch konklusion var snarare att berättelsen var alltför enkel. Det var berättelser som saknade individuella perspektiv.¹⁶

I linje med Wertsch studier och konklusioner kan den historiedidaktiska forskningen ge en god bild över ämnet Historia och dess komplexitet. Historieläraren kan inte överlåta arbetet till eleverna om en medvetenhet kring vems berättelse som legitimeras inte finns. Detta kan i sin tur anses betona lärarens förmåga att välja ett undervisningsstoff som engagerar och intresserar, men på samma gång kräver vaksamhet över dess implicita och explicita uttryck.

1.2.2 Idrott och nationalism

I forskningssammanhang är relationen mellan idrott och nationalism etablerad. Redan 1945 skrev den berömde författaren George Orwell om internationell tävlingsidrott och det stora genombrottet under 1900-talet, och hur nationers framgångar relativt omgående blev symbol

---

¹² Thomas Nygren, *Erfarna lärares historiedidaktiska insikter och undervisningsstrategier*, Lic.-avh. (Umeå: Print & media, 2009).

¹³ Nygren (2009) s. 95.

¹⁴ Nygren (2009) s. 95–96.

¹⁵ Nygren (2009) s. 97.

¹⁶ James V. Wertsch, “Struggling With the Past: Some Dynamics of Historical Representation”, *Cognitive and Instructional Processes in History and the Social Sciences*, red. James F. Voss & Mario Carretero (Hillsdale: Erlbaum, 1994), s. 323-338.

för en nations välmående. Han menade att relationen var, och därmed förblir odiskutabel, eftersom en idrottare i landets färger de facto representerar ett helt land.¹⁷ I en internationell metastudie författad av Richard Arnold konstateras att forskningsområdet är omfattande, men skulle vara i behov av fler perspektiv och ytterligare fördjupning.¹⁸ Författaren hävdar att en stor del av studierna har sin utgångspunkt i framför allt Storbritannien och Europa. Ett flertal svenska historiker har tittat närmare på Olympiska Spelen 1912 i Stockholm utifrån frågor om nationalistiska uttryck och nationellt identitetsskapande. I en doktorsavhandling från 2008 av idrottshistoriker Christian Widholm undersöker författaren om spelen kan anses ha bidragit till att konstruera föreställda gemenskaper inom Sverige.¹⁹ Widholm använder medias rapportering som empiri och drar slutsatsen att mediernas skildringar bidrog till en förstärkning av ett manligt hjälteideal som i hög grad exkluderade människor av annan nationell bakgrund, kvinnor och barn.²⁰ Widholms avhandling ger en god bild av hur idrott kan fungera som en avspegling av nationalism hos medborgare, men även hur idrott kan fungera som metod för att konstruera nationalism. På det sistnämnda temat har ett flertal internationella studier producerats med särskild betoning på stora mästerskap såsom fotbolls-VM för herrar och Olympiska Spelen.

I en komparativ studie publicerad 2015 undersöker Vitalii Gorokhov hur Ryssland, i likhet med bygget av Sovjetunionen, använder idrott som ett medel för att påvisa nationell styrka och makt, vilket därigenom kan skapa nationella gemenskaper. Författaren jämför landets olika strategier för att skapa samhörighet via arrangemang av OS för studenter 2013, vinter-OS 2014 och fotbolls-VM 2018. Gorokhov menar att Rysslands arrangemang är ”statligt sponsrad nationalism” vars syfte är att sprida bilden av Ryssland som en stor nation.²¹ Slutsatsen grundar sig i hur politiker och andra inflytelserika människor uteslutande ger uppmärksamhet åt och kommenterar större framgångar, men inte mindre lyckade deltagare eller resultat.²² I en annan jämförande studie publicerad 2016 undersöker författaren Matthias Kælberer hur Tysklands deltagande i fotbollsmästerskap kunnat synliggöra ett

---

¹⁷ George Orwell, “The Sporting Spirit”, *Tribune* 14/12 1945, <https://www.orwellfoundation.com/the-orwell-foundation/orwell/essays-and-other-works/the-sporting-spirit/> [Hämtad 2021-03-17]

¹⁸ Richard Arnold, “Nationalism and Sport: A Review of the Field”, *Nationalities Papers* 49:1 (2020), s. 8.

¹⁹ Christian Widholm, *Iscensättandet av Solskensolympiaden: Dagspressens konstruktion av föreställda gemenskaper vid Stockholmsolympiaden 1912*, Diss, (Lund: Lunds universitet, 2008).

²⁰ Widholm (2008) s. 178–179.

²¹ Vitalii Gorokhov, “Forward Russia! Sports Mega-Events as a Venue for Building National Identity”, *Nationalities Papers* 43:2 (2015), s. 267–282.

²² Gorokhov (2015) s. 279.

nationellt identitetsskapande.²³ Kælberer använder medias rapportering kring fyra världsmästerskap – 1954, 1974, 1990 och 2006 – för att urskilja nationella diskurser, och därefter reda ut om diskursen varit historiskt regelbunden.²⁴ Författaren konstaterar i en sammanfattande artikel att idrottsmästerskap och dess nationella identitetsskapande är givande som forskningsunderlag eftersom mästerskap fångar intresset hos så många fler människor, än andelen som till vardags följer idrott. Däri uttrycker media en del av en nationell diskurs som i förlängningen kan anses visa önskvärda, nationella egenskaper. Fotboll i synnerhet, som skapar gemensamma minnen och hjältar, vilka i sin tur blir en del av ett lands gemensamma berättelse.²⁵ I konklusionen lyfter Kælberer att i Tyskland, efter andra världskriget, har mästerskap fungerat som ett oskyldigt sätt att uttrycka nationell stolthet och tillhörighet. I samtliga mästerskap finner författaren en relation mellan framställningen av fotbollen/fotbollsspelarna och en historisk kontext. Det kan exemplifieras med hur Tysklands världsmästerskap 1990 framställdes på ett närmast klivet sätt. Däri kunde både gamla och nya nationella identiteter urskiljas, mot bakgrund av Öst- och Västtysklands enande.²⁶

Liknande studier som primärt behandlar fotboll i Sverige är svåra att finna. Sverige har under 1900-talet arrangerat både fotbolls-VM 1958 och fotbolls-EM 1992, vilket skulle kunna möjliggöra forskning på området. Likaså har Sverige deltagit i en mängd mästerskap såväl före som efter 1994. Trots detta finns ingen publicerad forskning som studerat mästerskapens eventuella uttryck för nationalism.

1.3 Teoretiskt ramverk

I kapitlet redogörs för uppsatsens teoretiska utgångspunkt. Ambitionen är att det teoretiska ramverket ska kunna se bortom nationalism som kan anses vara märkbart påtaglig; politiker som betonar vikten av att hålla ihop under ett världskrig är en form av nationalism som kan anses vara explicit. Den officiella flaggans dag när en nation arrangerar ett firande till ett lands ära likaså. Uppsatsförfattaren har således sökt en teori som kan vara fördelaktig för att istället kunna studera vardagliga, oreflekterade uttryck för nationalism. I linje med detta har samhällsvetaren Michael Billigs teori om banal nationalism valts ut som ett teoretiskt ramverk för arbetet.²⁷ För att kunna genomföra en fördjupad analys och därigenom skapa en

---

²³ Matthias Kælberer, "From Bern to Rio: Soccer and National Identity Discourses in Germany", *International Journal of Politics, Culture, and Society* 30:3 (2016) s. 275–294.

²⁴ Kælberer (2016) s. 275.

²⁵ Kælberer (2016) s. 277.

²⁶ Kælberer (2016) s. 293.

²⁷ Michael Billig, *Banal Nationalism*, (London: Sage, 1995).

bredare förståelse ska även vedertagna metaforer inom den nationella diskursen, preciserade av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips, att användas.²⁸

1.3.1 Banal nationalism

Samhällsvetaren Michael Billig slår fast att idén om nationen är lika närvarande i modern tid som den var vid dess definitiva genombrott under 1800- och 1900-talet. Med utgångspunkt i världsdelar – främst Europa – och länder – främst USA – där man inte längre kan anses vara i nöd att gå i krig för att nationen exempelvis ska tilldelas en landyta, frågar sig författaren hur individer ändå tycks vara så medvetna om deras nationalitet och nationstillhörighet.²⁹ Billig menar att efter en sådan självständighet vunnit laga kraft, konstrueras och upprätthålls den nationella identiteten i en vardaglig kontext. Detta genom oreflekterade uttryck som gemene man med stor sannolikhet aldrig uppfattar som en form av nationalism utan snarare ett uttryck för sunt förnuft, en konventionell sanning.³⁰

Once a nation is established, it depends for its continued existence upon a collective amnesia. [...] national identity in established nations is remembered because it is embedded in routines of life, which constantly remind, or “flag” nationhood.³¹

Nationalism är en fråga om ideologi, däri Billig anger likhetstecken mellan ideologi och tankevärld. Han stödjer sig mot empiriska undersökningar och ett antal teoretiker för att påvisa hur nationalism som idé i den moderna världen tycks vara naturaliserad. En av dessa teoretiker är den franske författaren och forskaren Roland Barthes, som hävdar att idén om nationalism kan beskrivas som en ”naturens röst” inom den nationella diskursen.³²

Banal nationalism är en diskursteori som lägger tonvikt vid vardagliga tendenser i språket, som framför allt kan synliggöras i nationella dagstidningar.³³ I likhet med Benedict Andersons teorier om föreställda gemenskaper menar Billig att språk kan konstruera en gemenskap som inkluderar och exkluderar människor.³⁴ Språket är i sin tur en del av

---

²⁸ Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2000), s. 163–181.

²⁹ Billig (1995) s. 37.

³⁰ Billig (1995) s. 37.

³¹ Billig (1995) s. 38.

³² Roland Barthes, *Roland Barthes*, (Basingstoke: Macmillan, 1977), se Billig (1995) s. 37.

³³ Billig (1995) s. 8.

³⁴ Billig (1995) s. 8–9; Benedict Anderson, *Imagined Communities*, (London: Verso, 2016), s. 37–46. Mer om Anderson under kapitelrubrik *Bakgrund*.

landets kultur, vilket medför att nationell identitet och tillhörighet alltid står i kontrast till andra nationer och därmed blir relationell. Banal nationalism konstrueras kontinuerligt i vardagens språkliga uttryck, men kan med fördel studeras i tidningars användning av deiktiska uttryck; en språkvetenskaplig term som innefattar ord i behov av kontext för att bli meningsbärande. Användandet av deiktiska uttryck i en tidningsartikel kan således vara tecken på en skribent som tar för givet att läsaren är förtrogen med vad som avses. Deiktiska uttryck kan inordnas i fyra olika kategorier: (I) Tidsdeixis är exempelvis ”i kväll”, ”i dag” eller ”i morgon”. (II) Rumsdeixis är exempelvis ”här” och ”där”. (III) Pronomen som exempelvis ”vi” och ”oss”. (IV) Ändelser som tillägg, vilket resulterar i att ordet skrivs i bestämd form, förslagsvis ”matchen” eller ”hjälten”.³⁵ Centralt för förståelse är att samtliga exempel har språklig bäring, vilket betyder att i en tidningsartikel med en stor bild på huvudpersonen är det inte nödvändigt att konstant upprepa personens namn i artikeln. Då kan pronomen som ”han” eller ”hon” användas på ett korrekt sätt. Detta kan följaktligen anses förstärka valet av en kvalitativ metod, och inte en kvantitativ.

I sitt huvudsakliga verk om banal nationalism tecknar Billig en omfattande bild av relationen mellan banal nationalism och idrott.³⁶ Han poängterar betydelsen av att mer än i andra kulturella aktiviteter kunna se bortom idrottens primära syfte som nöje. Likt tankar från exempelvis socialantropologen Thomas Hylland Eriksen påvisar Billig hur internationell idrott i allmänhet och landslagsfotboll i synnerhet under 1900-talet utvecklats till en metafor för krigsföring mellan länder.³⁷ Det är under sportsektionen som människor läser för nöjes skull, vilket för tankarna till Karl Marx berömda beskrivning av religionen som ett opium för folket.³⁸ I en komparativ studie från 1994 av Hugh O'Donnell jämfördes dagstidningar från 15 europeiska länder.³⁹ O'Donnells slutsatser var att sportsidorna i samtliga länder, trots deras oberoende av varandra, kan anses generera en reproduktion av framför allt manliga, nationella stereotyper. Vidare påpekar författaren vikten av att förstå hur respektive land därmed kan anses bidra till en makrodiskurs inom idrott som i sin tur kan leda till rasism.⁴⁰ Studiens resultat ger Billig stöd till vad han menar är ett behov av att reflektera över hur människor konsumerar skenbart oproblematiska nöjen, som vid närmare studier kan vara ett nav i att reproducera fördomar.

---

³⁵ Billig (1995) s. 114–118.

³⁶ Billig (1995) s. 122–127.

³⁷ Thomas Hylland Eriksen, *Etnicitet och nationalism*, (Nora: Nya Doxa, 1993), s. 139.

³⁸ Jonathan Wolff, *Why read Marx today?*, (Oxford: Oxford University Press, 2002), s. 30.

³⁹ Hugh O'Donnell, "Mapping the Mythical: A Geopolitics of National Sporting Stereotypes." *Discourse & Society* 5:3 (1994), s. 345–380.

⁴⁰ O'Donnell (1994) s. 345.

1.3.2 Nationell diskurs

Analysen kommer att genomföras utifrån Billigs teoretiska ramverk med ytterligare understöd av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips precisering av den nationella diskursen.⁴¹ Författarna menar att inom den nationella diskursen återfinns ett antal begreppsmetaforer. Tre av dessa ges särskild tyngd och kan ses som användbara i denna uppsats. (I) ”Nationen som släkt” innebär att språket uttrycker ett givet samband mellan nation (grupp) och människa (individ). Detta kan exemplifieras med uttryck såsom att något ”tillhör oss”. Hädanefter kallas detta för släkt-metaforen. (II) ”Nationen som träd” är i likhet med släkt-metaforen ett, enligt begreppsmetaforen, obestridligt faktum att en människa har sina rötter på en bestämd plats. En person som behöver/väljer att lämna sina rötter kan således få stora problem.⁴² Hädanefter kallas detta för träd-metaforen. (III) ”Nationen som individ” kan komma till uttryck i beskrivningar av fenomen som rimligtvis bär på en mängd särskilda åsikter likväl framställs som en individ med en åsikt. Författarna exemplifierar med Danmark och hur landet beskrevs efter en folkomröstning om EU 1992. Rösterna föll nästintill jämt för ”ja” och ”nej”, men i efterspelet beskrevs *nationen* som kluvna i frågan. Det faktum att ett annat perspektiv hade varit medborgarnas individuella, olikartade åsikter beskrevs inte.⁴³ Hädanefter kallas detta för individ-metaforen.

1.4 Metod och källmaterial

Uppsatsen är kvalitativ, vilket innebär att mot bakgrund av teoretiska ramverk möjliggöra en förståelse av texternas djupare innebörd.⁴⁴ Källmaterialet som undersöks är utgåvor av tre av Sveriges största rikstäckande dagstidningar vid tiden för världsmästerskapet. Tidningarna är *Aftonbladet*, *Expressen* samt *Dagens Nyheter* (DN). Enligt mediehistoriker Stig Hadenius Sveriges klart mest spridda och etablerade dagstidningar under senare delen av 1900-talet.⁴⁵ Vidare i uppsatsen kommer en förkortning av *Dagens Nyheter* – som ovan står skrivet inom parentes – att användas. Politisk hemvist, journalister som författat artiklarna eller vilken typ av publicering, exempelvis notis, krönika eller nyhet, är inte av något vidare intresse för

---

⁴¹ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 163–181.

⁴² Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 164.

⁴³ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 165.

⁴⁴ Louise Berglund & Agneta Ney, *Historikers hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, (Lund: Studentlitteratur, 2015), s. 159.

⁴⁵ Stig Hadenius, Lennart Weibull & Ingela Wadbring, *Massmedier: press, radio och tv i den digitala tidsåldern*, 10., uppdaterade uppl., (Stockholm: Ekerlid, 2011), s. 71–72.

uppsatsen. Av betydelse är att samtliga tidningar kan beskrivas som rikstäckande och nationella, vilket betyder att de skrivs för och läses av människor över hela Sverige. Sammantaget består källmaterialet av 26 utgåvor. Fördelningen mellan de olika tidningarna är enhetligt fördelat på nio utgåvor av *Aftonbladet* respektive *Expressen* och åtta utgåvor av *DN*. Anledningen bakom att en utgåva färre av *DN* studeras är på grund av att tidningen inte publicerades den 25 juni 1994. Källmaterialet är omfångsrikt och innehåller sammanlagt 157 publiceringar av olika former såsom krönikor, notiser och nyheter samt 26 tidningsomslag. Samtliga utgåvor finns digitalt bevarade på Kungliga bibliotekets Riksarkiv i Stockholm. En undersökning av dagstidningar kan anses vara mest fördelaktig för att tillämpa uppsatsens teori samt besvara uppsatsens syfte och frågeställning. Som metod kommer en kvalitativ textanalys i form av diskursanalys att genomföras.

Utifrån det teoretiska ramverket ska initialt deiktiska uttryck noteras för att sedermera analyseras utifrån dess kontext.⁴⁶ Detta innebär att *hur* de deiktiska uttrycken används är av största värde. Deiktiska uttryck som anses språkligt korrekta ska således inte analyseras. Detta innebär att exempelvis intervjuцит i hög grad kan bortses ifrån avseende deiktiska uttryck, men kan vara viktiga för att beskriva hur en begreppsmetafor inom en nationell diskurs kan urskiljas. Deiktiska uttryck kommer således att antecknas för vidare diskursanalys med hjälp av begreppsmetaforerna som angivits ovan. Begreppsmetaforerna kan anses samspela med den banala nationalismens deiktiska uttryck som symbol för att läsaren ska uppfatta sammanhanget som givet. Metaforerna kommer analyseras utifrån kriterierna som angivits under uppsatsens kapitelrubrik teoretiskt ramverk.⁴⁷

1.4.1 Diskursanalys

Den diskursanalytiska traditionen är omfattande. Termen diskurs används på en mängd varierande sätt, vilket belyser behovet av att kunna precisera hur den enskilda diskursanalysen ska genomföras.⁴⁸ I ett koncentrerat format genomförs en diskursanalys utifrån en ambition att placera språkliga uttryck i ett större sammanhang, och därigenom kunna urskilja mönster.⁴⁹ Metodens uppkomst tillskrivs franske filosofen Michel Foucault vars ursprungliga ambition var att ge verktyg till att dekonstruera maktförhållanden.⁵⁰ Foucaults författarskap åtskiljs vanligtvis mellan en ”arkeologisk” och en ”genealogisk” fas.

---

⁴⁶ Berglund & Ney (2015) s. 159–160.

⁴⁷ Se 1.4.2 *Nationell diskurs*, s. 8.

⁴⁸ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 7.

⁴⁹ Berglund & Ney (2015) s. 160.

⁵⁰ Berglund & Ney (2015) s. 160.

Där den förstnämnda, enligt Winther Jørgensen och Phillips, pekar mot olika domäner och hur dessa rent historiskt avspeglar verkligheten. Avbilden har sedermera, utifrån ett socialkonstruktionistiskt tankesätt, konstruerat något som tas för sanning.⁵¹ Mot bakgrund av uppsatsämnet kan dagstidningars omedvetna konstruktion av metaforer inom den nationella diskursen utgöra en sådan diskurs; idrott en sådan domän. Förståelsen för diskursanalysens integrerade delar kan framhållas som central. Det innebär att teori och metod samverkar, och fungerar som ett angreppssätt gentemot materialet, inte att en diskursteori rycks från sitt sammanhang för att enbart tillämpas i analysen.⁵² Insikten om detta synliggörs i valt källmaterial och premissen om att det är språk som konstruerar människans bild av verkligheten. I sådana fall är det dagliga producenter av denna konstruktion – rikstäckande dagstidningar – som rimligtvis bör behandlas. Det teoretiska ramverket har bidragit med kunskap om hur det specifika forskningsområdet ska angripas. Den banala nationalismens deiktiska uttryck samt den nationella diskursens begreppsmetaforer har fungerat som specifika språkliga tekniker, vilka fungerar som analysverktyg i inläsningen av materialet. Sammantaget är ambitionen att de olika delar som redovisats formar en diskursanalytisk helhet.⁵³

1.4.2 Urval och avgränsning

Urvalet har avgränsats till tidningsutgåvor som bevakat Sverige inför en match ska spelas, när matchen har spelats samt nästkommande utgåva efter en match har spelats. Detta i förbindelse med Sveriges inledande matcher, vilka är tre till antalet, i världsmästerskapet i fotboll för herrar 1994. Mästerskapen arrangerades i USA och utspelades i flera olika stater vilket innebär en tidsomställning länder emellan. Likaså behöver läsare bära med sig att källmaterialet är tryckta tidningar. Det betyder att även om matchdatum överensstämmer med tidningsdatum har tidningen innehåll *inför* det att matchen ska spelas.⁵⁴

Urvalet har begränsats i syfte att vara greppbart och genomförbart att undersöka inom den tidsram som uppsatsen ska produceras. Vidare kan utgåvornas koppling till matcherna anses fördelaktig för att kunna skönja en intensifiering alternativt en reducering av särskilda ordval eller inslag i bevakningen. Valda datum som angetts är således utgåvor vars innehåll skildrar händelser inför ett möte och efter ett möte. Samtliga artiklar i respektive

---

⁵¹ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 19–20.

⁵² Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 10.

⁵³ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 10.

⁵⁴ Se tablå på sidan 12.

utgåva som berör en match Sverige ska eller har spelat kommer studeras närmare. Det innebär att respektive tidning i sin helhet har undersökts, och inte enbart artiklar under vinjetten sport. Likaså gäller artiklar som berör Sveriges motståndare i respektive match. Nödvändigt att kortfattat behandla är uppsatsförfattarens medvetenhet om att urvalet exkluderar en mängd artiklar som hade garanterat innehåll med tydliga nationalistiska tendenser; att dylika tendenser förstärkts när Sverige väl tagit sin bronsmedalj är otvivelaktigt.

En påminnelse om uppsatsens syfte, att studera uttryck för banal nationalism, kan därför vara på sin plats. Resonemanget kan anses stärka uppsatsens objektivitet och tillförlitlighet.⁵⁵ En till aspekt som läsare av uppsatsen eventuellt reflekterar över är bildspråket som framkommer i källmaterialet. Uppsatsförfattaren är medveten om hur bildval och/eller särskilda markörer såsom flaggor kan förstärka känslor och reaktioner, framför allt i dagstidningar. Den formen av uttryck är dock inte av intresse för uppsatsen eftersom den primärt undersöker språkbruk. Avslutningsvis kan belysas att det inte finns någon ambition att finna en jämlik fördelning i analysen via exempelvis kontrollräkning av omnämningen av respektive tidning.

Tablå för matchtider, tidningsdatum och motståndare

Matchtid USA	Matchtid Sverige	Valda tidningsdatum	Motståndare
19 juni 1994 – 19:30 lokal tid i Pasadena, Kalifornien.	20 juni 1994 – 04:30 lokal tid	19, 20 och 21 juni 1994	Kamerun
24 juni 1994 – 19:30 lokal tid i Detroit, Michigan.	25 juni 1994 – 01:30 lokal tid	24, 25 och 26 juni 1994	Ryssland
28 juni 1994 – 16:00 lokal tid i Detroit, Michigan.	28 juni 1994 – 22:00 lokal tid	28, 29 och 30 juni 1994	Brasilien

Källa: Fédération Internationale de Football Association (FIFA), *Matches*, u.å., <https://www.fifa.com/worldcup/archive/usa1994/matches/> [Hämtad 2021-04-29]

⁵⁵ Runa Patel & Bo Davidson, *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 4:e uppl. (Lund, Studentlitteratur, 2011), s. 101–105.

2. Bakgrund

2.1 Nationalism

Nationalstaternas och nationernas uppkomsthistoria är omskriven och i hög grad behandlad av framstående historiker. Vad de flesta kan menas vara överens om är att nationen är en relativt modern konstruktion. Historikern Eric J. Hobsbawm hänvisar till den franska revolutionen runt 1789 som en central händelse.⁵⁶ Han pekar på revolutionens avgörande del i den världskarta som numer kan betecknas som välordnad med geografisk exakthet i form av landsgränser, och vars följd blev en vedertagen sanning om att språklig och symbolisk gemenskap råder inom dessa landsgränser.⁵⁷

Hobsbawm menar att revolutionen upprättade en klar relation mellan folk, stat och territorium. Vilket resulterade i en generell uppfattning om en logisk följd: Staten ska garantera folkets rätt att verka inom dess tilldelade territorium.⁵⁸ Statsvetaren Benedict Anderson riktar istället blickarna mot boktryckarkonstens betydelse och en utveckling i relation till en gryende kapitalism.⁵⁹ Anderson menar att reformationen och den gryende kapitalismen gjorde gemensam sak i Martin Luthers översättning av bibeln till tyska, som därmed blev tillgänglig för allmänheten på ett sätt som inte varit möjligt tidigare.⁶⁰ På så vis kunde detta förstärka den lokala kulturen, särskilt mellan de som tillhörde samhällsklasser som kunde läsa. Via högre samhällsklasserna kunde språket sedermera bli institutionaliserat och standardiserat, vilket upprättade gränser mellan människor och samhällen.⁶¹ Språket och dess symbolbärare kunde, enligt Anderson, skapa föreställda gemenskaper. Han poängterar att en föreställd gemenskap både exkluderar och inkluderar för att människor ska vara delaktiga i den enhet som en nation kan anses utgöra.⁶²

Den brittiske sociologen Anthony D. Smith har i sin forskning försökt precisera innebörden av en modern nation och nationalism.⁶³ Smith hävdar att nationalism kan ingå i såväl en organisering, vara ett medvetande hos människor, kännetecknas av språklig gemenskap, utgöra en politisk eller social rörelse och fungera som en ideologi. Oavsett hur den tolkas är likväl dess kärna ständigt densamma: En strävan efter att upprätta och/eller

---

⁵⁶ Eric J. Hobsbawm, *Nationer och nationalism*, (Stockholm: Ordfront, 1994), s. 16.

⁵⁷ Hobsbawm (1994) s. 16.

⁵⁸ Hobsbawm (1994) s. 16.

⁵⁹ Benedict Anderson, *Imagined Communities*, (London: Verso, 2016), s. 37.

⁶⁰ Anderson (2016) s. 39.

⁶¹ Anderson (2016) s. 46.

⁶² Anderson (2016) s. 37–46.

⁶³ Anthony D. Smith, *Nationalism: theory, ideology, history*, (Cambridge: Polity, 2001), s. 5.

upprätthålla nationens självständighet, enighet och identitet.⁶⁴ Hobshawn, Anderson och Smith är alla giganter inom sina respektive discipliner. De ger uttryck för olika typer av förklaringar, vilka i sin tur tillhör skilda sidor avseende begreppets teoretiska skola. Dessa kategoriseras som den *tyska* respektive den *franska* skolan. Däri ryms två kategorier av den nationella idén och diskursen. Den franska är som tidigare nämnt kopplad till den franska revolutionen och är således en politisk sådan. Ingredienserna för nationen är en stat, ett territorium, medborgarna och självbestämmandet.⁶⁵ Det som snarare anses vara del av den tyska skolans nationella idé är det kulturella. Gemensamt språk, historia och då en förgivet tagen gemensam kultur som innebär att en individ är en del av nationen om dessa premisser uppfylls, vare sig individen önskar det eller ej. Den förklaras ha sin bakgrund i Tysklands födelse som nationalstat 1871 under en tid starkt präglad av idéer från romantiken, men kan som tidigare nämnt spåras tillbaka hela vägen till Luther och reformationen.⁶⁶

2.2 Nationalsporten fotboll

Enligt Centrum för Idrottsforskning (CIF) är över 3,1 miljoner människor medlem i någon idrottsförening i Sverige. Majoriteten av dessa medlemmar är barn och ungdomar.⁶⁷ Enligt CIF är fotboll Sveriges överlägset största idrott. Siffror från 2018 avslöjar att fotbollens deltagartillfällen för personer mellan 7 och 20 år uppmätte över 18 miljoner tillfällen medan tvåan innebandy kom upp i närmare fem miljoner tillfällen.⁶⁸ Att fotboll därmed är en kulturyttring som intresserar och påverkar människor i Sverige, kanske särskilt barn och ungdomar, står utom tvivel. Ett faktum som även intresserat idrottshistoriker. Det som i dag kan betecknas som en närmast cementerad roll som Sveriges nationalsport har inte alltid varit en självklar sådan. Vilket tangerar det faktum att idrott i allmänhet hade svårt att vinna gehör hos gemene man. Enligt idrottshistoriker Jan Lindroth är det först under 1900-talet idrottslig aktivitet blir förankrat hos medborgare i Sverige.⁶⁹ Ett särskilt viktigt avstamp för idrottens framväxt är Olympiska spelen i Stockholm 1912. Siffror i början av 1900-talet visar på en explosionsartad ökning av antalet föreningar fram till och med 1914.⁷⁰

---

⁶⁴ Smith (2001) s. 5–9.

⁶⁵ Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod* (Lund: Studentlitteratur, 2000), s. 157.

⁶⁶ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 158.

⁶⁷ Centrum för Idrottsforskning, *Medlemmar*, u.å., <https://idrottsstatistik.se/foreningsidrott/medlemmar/> [Hämtad 2021-03-15]

⁶⁸ Centrum för Idrottsforskning, *Barn och ungdomar*, u.å., <https://idrottsstatistik.se/foreningsidrott/barn-och-ungdomar/> [Hämtad 2021-03-15]

⁶⁹ Jan Lindroth, *Idrott under 5000 år* (Stockholm: SISU, 2011), s. 160.

⁷⁰ Lindroth (2011) s. 156.

För den oinvidde kanske detta kan fungera som en stilistik kurva till att beskriva hur fotboll efter Olympiska Spelen blir allt populärare, men så är inte fallet. Det är först efter andra världskriget som fotboll får ett brett, folkligt genombrott. Huruvida det sker till följd av en gräsrotsrörelse eller en statlig, om än symbolisk, intervention kan diskuteras. I studier om fotbollens kulturella historia i Sverige visar idrottshistoriker Torbjörn Andersson exempel på det sistnämnda. År 1944 deltog Sveriges statsminister Per-Albin Hansson på Svenska Fotbollförbundets 40-årsjubileum. Han ska triumferande ha slagit fast fotbollens betydelse för unga människors fysiska förmåga, men på samma gång betydelsen av att fotboll skapar en ovärderlig gemenskap och nationell stolthet i Sverige.⁷¹ Symbolvärdet i statsministerns lovord var enormt. En signal om att fotbollen, med särskilt betoning på landslagsfotbollen, var för alla. Detta hävdar Andersson var ett avgörande skede för nationalsporten fotboll.

Mellankrigstiden präglades av en ideologisk diskussion om varför och för vem fotbollen skulle finnas till. Sporten växte och framför allt i ungdomliga arbetarklassmiljöer. Detta utmanade borgerliga åsikter om att idrottens viktigaste bidrag till samhället återfanns i gentlemanidealet och en nationalistisk anda.⁷² Mot slutet av andra världskriget hade en i allt högre utsträckning populärkulturell bevakning av idrott i medierna normaliserats. Därtill hade Socialdemokraternas allt mer dominerande politiska ställning bidragit till ett större inflytande för arbetarklassens män. Mot bakgrund av detta blev efterkrigstiden en tid för fotboll att förena de olika klassernas män. Därigenom kunde fotboll i Sverige få en ”fördjupad nationell uppgift”.⁷³ VM i Sverige 1958 blir kulmen på en gyllene era. Efterkrigstidens entusiasm och framtidstro underhölls av Socialdemokratiens ekonomiska politik som ansågs ge mer, åt fler. Nationalsporten fotboll hade utöver föreningen av män från olika samhällsklasser, som enade åsikter om landslagsfotbollens stora betydelse för landet, bidragit till internationell ära. Under 1940-talet blev Sveriges främsta fotbollsspelare omskrivna som samhällseliga ideal; *Hjältar* som tar sig ut i världen och representerar Sverige. I avhandlingen är Gunnar Nordahl, en beryktad målgörare från den norrländska bruksorten Hörnefors, exempel på en person som fick hjältestatus. Dels på grund av hans förmåga som fotbollsspelare, dels på grund av hans egenskaper som medborgare.

---

⁷¹ Torbjörn Andersson, *Kung fotboll: den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*, Diss. (Lund: Univ., 2002), s. 518.

⁷² Andersson (2002) s. 510–11.

⁷³ Andersson (2002) s. 513.

Gunnar Nordahl var enligt beskrivningarna en god kamrat och dessutom ytterligt skötsam, såväl nykterist som icke-rökare. [...] Till berömmet kan läggas att en kapten i flygvapnet försäkrade att han ”även i sin militära tjänstgöring visat sig vara en karlaktig, som känner ansvar och plikttrohet”.⁷⁴

Nordahl ansågs vara det manliga idealet i Socialdemokratins Sverige. Särskilt när han gjorde stor succé i italiensk fotboll, där han utöver mängder av mål också hyllades för sin karaktär. Han ansågs, till skillnad från italienska fotbollsstjärnor, vara skötsam, seriös och ödmjuk. I dag står Gunnar Nordahl, en måttfull kille från bruksorten Hörnefors i Västerbotten, staty i hemorten samt i Norrköping där han tillbringade delar av sin fotbollskarriär.⁷⁵

2.3 Sverige 1976–1994

När Socialdemokraterna förlorade valet 1976 efter 44 år av politisk dominans var rekordåren efter andra världskriget över. En global oljekris hade drabbat världen i början av 1970-talet och blev något av ett avstamp mot en omvälvande tid för Sverige och Socialdemokraterna.⁷⁶ Medborgarströmningar, från såväl den politiska vänstern som högern, ifrågasatte Olof Palmes regering under en tid när allt fler människor i Sverige drabbades av ekonomisk nedgång. Enligt idéhistorikern Svante Nordin var ekonomin central. Ett öppet brev från den folkkära författaren Astrid Lindgren, som berättade sagan om en häxa vid namn Pomperipossa, väckte stor uppståndelse.⁷⁷ Berättelsen om Pomperipossa var en satir över det hårda skattetrycket i Sverige, som Lindgren skrivit till finansministern i protest mot att småföretagare likt hon själv, hade drabbats av en marginalskatt på över 100 procent. Ytterligare en symbolfråga var kärnkraften. Nordin hävdar att Olof Palme i relation till högerutmanaren Torbjörn Fälldin ansågs vara arrogant och inte i närheten av lika folklig som föregångaren Tage Erlander.⁷⁸ Enligt historikern Kjell Östberg ska inte kärnkraftsfrågan underskattas. Östberg hävdar att frågan var en fingervisning om den miljörörelse som skulle komma att påverka Sverige i många år framöver.⁷⁹ 1970-talets olika utmaningar och socialdemokratins fall banade vägen för en annorlunda politisk scen i Sverige. Liberala åsikter som förespråkade individen före

---

⁷⁴ Andersson (2002) s. 524.

⁷⁵ Andersson (2002) s. 525.

⁷⁶ Susanna Hedenborg & Lars Kvarnström (red.), *Det svenska samhället 1720–2018: böndernas och arbetarnas tid*, (Lund: Studentlitteratur, 2019), s. 323.

⁷⁷ Svante Nordin, *Sveriges moderna historia*, (Stockholm: Natur & Kultur, 2019), s. 253.

⁷⁸ Nordin (2019) s. 175.

⁷⁹ Kjell Östberg, *Den solidariska välfärdsstaten och förändringarna i den politiska dagordningen*, (Stockholm: Tankesmedjan Tiden, 2017), s. 45.

kollektivet banade väg för nya idéer. 1980-talet blev en politisk förlängning av föregående decennium med allt högljuddare politiska åsikter som förespråkade förändring. Det var frågornas tid; miljöfrågan, jämställdhetsfrågan och frågan om vägen framåt. Världen framstod som alltmer global och USA:s krig i Vietnam ifrågasattes också i Sverige. Samtidigt var kalla kriget på väg mot ett definitivt slut i och med Berlinmurens fall 1989.⁸⁰

Mordet på statsminister Olof Palme den 28 februari 1986 var ett nationellt, känslomässigt trauma. Mordet var inte bara en mänsklig tragedi, ett fruktansvärt brott, utan kan också ses som ett slutgiltigt paradigmskifte. Från 1976 utmanades Socialdemokraternas hegemoniska ställning på allvar. Olof Palmes död sammanföll på ett symboliskt sätt med socialismens slutgiltiga nederlag mot liberalismens marknadskapitalism. Sverige hade under många år ansett sig vara ett föredöme i medelvägen mellan socialism och kapitalism, vilket med Sovjetunionens fall inte längre var möjligt. De politiska alternativen blev allt fler och högljuddare.⁸¹ 1990-talet anlände med Miljöpartiet som nykomlingar i riksdagen. Ett nytt ungt alternativ, framför allt för miljömedvetna människor.

Världen, och Sverige, var i förändring. Moderaternas unge partiledare Carl Bildt var inte bara hallänning utan också europé. När valet 1991 hade avgjorts stod Palmes efterträdare Ingvar Carlsson som förlorare, och Moderaterna med Carl Bildt i spetsen som vinnare. EU, lägre skatt och privatiseringar av delar av den offentliga sektorn, exempelvis skola och omsorg, var några reformer som stod för dörren i en förändringens tid.⁸² I valet 1991 hade Miljöpartiet åkt ur riksdagen till förmån för ett annat, nytt typ av parti. Ny Demokrati seglade upp från politikens periferi och tog sig in i riksdagen med över 6 procent av rösterna. En fråga var helt central för partiet. ”Med Ny Demokrati fick invandringsfrågan därför för första gången på allvar inträde i svensk politisk debatt” skriver Svante Nordin.⁸³ Vid 1990-talets inledande år ställdes Sverige inför en rad nya frågor. Socialdemokraternas förgivet tagna maktposition ställdes på sin spets inför en omvärld som förändrades. Carl Bildt och Moderaternas första regeringsperiod sedan 1930-talet var offensiv, men överskuggades av en finanskrasch 1990 vars följder fortsatte i årtal. När Moderaterna tillträdde var arbetslösheten över tio procent och bankerna hotades av konkurs. Kulmen på finanskraschen blev slutligen när räntan tvingades höjas till 500 procent, pensioner och bostadssubventioner sänktes, och skatterna till slut tvingades höjas för att Sverige skulle ta sig igenom krisen.⁸⁴

---

⁸⁰ Östberg (2017) s. 45–50.

⁸¹ Nordin (2019) s. 281–286.

⁸² Nordin (2019) s. 281–286.

⁸³ Nordin (2019) s. 280.

⁸⁴ Nordin (2019) s. 283.

Sverige tog sig förvisso igenom krisen, men Bildtregeringen kom ändå ut som förlorare på andra sidan. I valet på hösten 1994 blev Socialdemokraternas Ingvar Carlsson återigen statsminister. Under Ingvar Carlssons första tid vid makten utlystes Sveriges första folkomröstning sedan kärnkraftsfrågan 1980. Den handlade om EU-medlemskapet och kanske kan ses som en epilog till den oundvikliga globalisering som världen genomgått.⁸⁵

3. Analys

Kapitlet har delats upp utefter respektive nation som Sverige möter i gruppspelen av världsmästerskapen för herrar i USA 1994. Dels för att göra analysen begriplig, dels mot bakgrund av att källmaterialet ramats in av publicerade utgåvor i samband med Sveriges match mot respektive landslag. Analysen utgår ifrån hur deiktiska uttryck används för att sedermera skifta mellan hur Sveriges spelare och tränare samt Sveriges motståndarspelare och motståndartränare framställs. I analysen ska även metaforer inom den nationella diskursen att belysas.

3.1 "Tack för att du räddade oss, Martin"

Inför Sveriges match mot Kamerun den 19 juni 1994 är antalet deiktiska uttryck många och regelbundna i framför allt *Aftonbladet* och *Expressen*. På tidningarnas respektive omslag slås fast att det är *vi* som ska vinna mot Kamerun. *Aftonbladet* utropar i översta spalten på sitt omslag att "Nu tar vi dom!" medan *Expressen* mitt på omslaget slår fast att "Vi vinner!".⁸⁶ Den sistnämnda tidningen har även en mindre rubrik där ord förekommer i bestämd form samt tidsdeixis: "VM-stjärnorna ger besked inför matchen i natt".⁸⁷ Redan vid tidningarnas omslag etableras således en duell mellan oss och de andra. *DN* är aningen försiktigare på sitt omslag, men skriver om "VM-premiären" och "matchen" som Sverige ska spela.⁸⁸ Noterbart är att det snarare är regel än undantag i samtliga tidningar att skriva om Sveriges match i bestämd form och likaså gällande det faktum att det är premiärmatch. Innehållet i respektive tidning kretsar sedermera kring vad som anses vara av betydelse inför Sveriges match. *Expressen* är särskilt intresserade av att ge plats åt Sveriges spelare Jonas Thern. Han beskrivs som "[...] ledaren, chefen och regissören på planen." och framstår som avgörande

---

⁸⁵ Hedenborg & Kvarnström (2019), s. 386.

⁸⁶ *Aftonbladet*, "Nu tar vi dom!", *Aftonbladet* 19/6 1994; *Expressen*, "Vi vinner!", *Expressen* 19/6 1994.

⁸⁷ *Expressen* *Expressen* 19/6 1994.

⁸⁸ *Dagens Nyheter*, "Sverige får se upp för nickarna", *Dagens Nyheter* (DN) 19/6 1994.

för om Sverige ska stanna i USA länge, vilket betyder att ett lag går vidare från gruppspel till slutspel.⁸⁹ Vidare i artikeln är fortsatt fokus på Therns egenskaper som fotbollsspelare.

På planen är han envis, målmedveten, går aldrig undan, är djupt koncentrerad, rör sällan en min och kan stänga ute alla störande moment. [...] På planen är Therns ord lag. Alla lyssnar på kaptenen och han har respekt med sig.⁹⁰

Noterbart i den här artikeln är dels antalet deiktiska uttryck, dels egenskaperna som Sveriges, enligt artikelförfattaren, främste företrädare i fotbollssammanhang tillskrivs. Det samspelar på ett märkbart sätt med hur Sveriges tränare och lag beskrivs. Sveriges tränare heter Tommy Svensson och han är enligt *DN* mycket lugn och samlad inför Sveriges match.⁹¹ I likhet med *DN*:s beskrivning av Svensson menar *Aftonbladet* att Svensson "[...] undviker att bli nervös, hetsar inte upp sig över saker han inte kan påverka."⁹² Gällande såväl Sveriges spelare som tränare finns återkommande beskrivningar om ett lugn, en förmåga till nödvändig koncentration. *Aftonbladet* har till skillnad från *Expressen* valt att porträttera en annan spelare i Sveriges lag. Spelarens namn är Martin Dahlin och trots "[...] en del oro över hans uppträdande i landslaget den senaste tiden" tangerar artikelförfattaren beskrivning av Dahlin den om såväl Thern som Svensson.⁹³

Som ni märker verkar han avslappnad och full av tillförsikt trots det stora allvar som stundar. Det är dock inget att överraskas över. Han bevisade i kvalet att han är en vinnare som trivs i rampljuset.⁹⁴

Även i artikeln om Martin Dahlin förekommer deiktiska uttryck. Pronomen i form av "han" kan enkelt bortses ifrån eftersom användningen kan motiveras efter en inledande ingress där artikelns huvudperson har etablerats, men nämnvärda och återkommande är "ni", "vi" och "oss". Det var inte Sverige som Dahlin tog till VM, enligt artikelförfattaren. Istället var det "Martin Dahlins sju fullträffar som tog oss till VM" och "Anförda av Martin Dahlin – det är så här vi vill se Sverige i natt."⁹⁵ Det är också Dahlin som ges huvudrollen i en artikel i *DN*,

---

⁸⁹ Hans Linné, "I natt lyfter vi...", *Expressen* 19/6 1994.

⁹⁰ Linné *Expressen* 19/6 1994.

⁹¹ Pea Nilsson, "'Henke' från start – Svensson överraskar inför premiären", *Dagens Nyheter* (DN) 19/6 1994.

⁹² Lasse Sandlin, "Visst flaggar vi gärna för blågul seger", *Aftonbladet* 19/6 1994.

⁹³ Tore S Börjesson, "'Jag ska inte göra någon besviken'", *Aftonbladet* 19/6 1994.

⁹⁴ Börjesson *Aftonbladet* 19/6 1994.

⁹⁵ Börjesson *Aftonbladet* 19/6 1994.

där rubriken skvallrar om en ”Rastlös och orolig” spelare. Artikeln resulterar ändå i en beskrivning av en självsäker och målmedveten person.⁹⁶

Han talar förbluffande ”osvenskt” rakt på sak om sina egna insatser på fotbollsplanen. Ingen falsk blygsamhet alltså, utan med en slags befriande självklarhet pratar han obesvärat om sina fördelar och de talanger han har. [...] Om vi får se honom göra mål mot Kamerun så har han redan sett det hundratals gånger.⁹⁷

Beskrivningarna av Sveriges spelare och tränare står i bjärt kontrast till motståndarlaget Kamerun. I en artikel i *Expressen* beskrivs hur ”Kamerun spelar hårt och, brutalt och vårdslöst, men en värld tittar på oss och jag förväntar mig vinst. Svenska spelare är värda det.”⁹⁸ Det görs ingen ansats att förklara Kameruns brutalitet och vårdslöshet, och inte heller varför en hel värld tittar på just Sverige. Innehållet bär också en noterbar attitydförändring gentemot ett hårt och beslutsamt närkampsspel som hyllades i samband med intervjun av Sveriges spelare Jonas Thern. *Expressen* har också en artikel tillägnad enbart Kamerun. I den går att läsa om hur laget har laddat upp inför världsmästerskapen.⁹⁹

Kamerun, ”de otämjbara lejonerna”. [...] En uppladdning med ekonomiska problem, ledare som dricker sprit, spelare som ömsom visar glädje, ömsom förtvivlan och hotar med strejk. [...] Yviga gester och ständiga diskussioner om allt möjligt. Inget är omöjligt när lilla Kamerun är på turné i den stora fotbollsvärlden.¹⁰⁰

Artikelförfattaren kallar Kameruns uppladdning för ”annorlunda” och beskriver bland annat hur deras tränare dricker olika typer av spritsorter och ”ständigt” står i baren. I en direkt jämförelse med Sveriges tränare konstateras att Tommy Svensson ”knappast” skulle bete sig som Kameruns tränare.¹⁰¹ Det kan vara på sin plats att upplysa om att Kamerun vid tidpunkten var betydligt mer framgångsrikt än Sverige i det senaste världsmästerskapet 1990. Det bör rimligen motivera att lagets förmågor som fotbollsspelare ska vara överordnat ”yviga

---

⁹⁶ Pea Nilsson, ”Rastlös och orolig”, *Dagens Nyheter* (DN) 19/6 1994.

⁹⁷ Nilsson *Dagens Nyheter* 19/6 1994.

⁹⁸ Mats Olsson, ”Revanschens stund är inne”, *Expressen* 19/6 1994.

⁹⁹ Thomas Pettersson, ”Kamerun, kaos och lyx”, *Expressen* 19/6 1994.

¹⁰⁰ Pettersson *Expressen* 19/6 1994.

¹⁰¹ Pettersson *Expressen* 19/6 1994.

gester och ständiga diskussioner”.¹⁰² Laget kallas för ”de otämjbara lejonerna” i artikeln vilket för tankarna till ett kolonialt språkbruk. Smeknamnet är väletablerat i fotbollsvärlden, men det har inte gått att hitta en historisk förklaring till dess ursprung. För att ytterligare klarlägga dess etablerade ställning används smeknamnet flitigt på det kamerunska fotbollsförbundets egen hemsida.¹⁰³ I den konsekventa och regelbundna användningen av deiktiska uttryck syns en medvetenhet, framför allt hos *Aftonbladet* och *Expressen*, att skapa engagemang inför en händelse. Men i det återfinns även en oreflekterad, vardaglig nationalism. I konsekventa benämningar av ord i bestämd form, ”VM-premiären” och ”matchen” samt utrop som exempelvis ”Nu tar vi dom!”, struktureras nationen som en organisk enhet. Kunskap om kontext blir avgörande för att få mening vilket gör att läsare antingen vet eller inte vet; antingen är en del av gemenskapen eller inte. Inom den nationella diskursen är släktskapsmetaforen nära till hands för att förklara hur det konstrueras en i princip självklar bild av nationen som en stor familj.¹⁰⁴ Den regelbundenhet som kan anses påtaglig inför Sveriges match mot Kamerun återkommer i utgåvorna efter matchen spelats. På *Aftonbladets* omslag står rubriken ”Räddaren” och inuti tidningen fortsätter det med ”Tack för att du räddade oss, Martin”.¹⁰⁵ I en tillhörande artikel beskrivs Sveriges match.

Efter Kameruns 1–1 blev det precis tvärtom. Afrikanerna växte i styrka, och svenskarna var inte tillräckligt aggressiva för att återerövra bollen. Sen gammalt vet vi också, att något svårare att få grepp om än bollsäkra kameruner som leker, finns inte.¹⁰⁶

Vidare i artikeln beskrivs hur Sverige via hårt arbete kunde kontrollera motståndet. *DN* går i linje med *Aftonbladet* och har i sin utgåva den 20 juni en artikel som berättar att ”Dahlin räddade oss – igen”.¹⁰⁷ I en artikel på samma sida betonas att det var lagets moral som möjliggjorde en kvittering, samt att det även fortsatt är ”stark sammanhållning och god moral” som krävs för att Sverige ska ta sig vidare.¹⁰⁸ Det finns en väldigt intressant del i utgåvorna från just den 20 juni. I tidigare beskrivningar av Sveriges tränare framstår han som en rationell och lugn person, men nu förklaras det i flera artiklar hur han ”övertas” och

---

¹⁰² Pettersson *Expressen* 19/6 1994.

¹⁰³ Fédération Camerounaise de Football, *Indomitable Lions Upbeat for Blue Sharks*, 2021, <https://fecafafoot-officiel.com/2021afconq-indomitable-lions-upbeat-for-blue-sharks/> [Hämtad 2021-04-01]

¹⁰⁴ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 164.

¹⁰⁵ Lasse Sandlin, ”Tack för att du räddade oss, Martin”, *Aftonbladet* 20/6 1994.

¹⁰⁶ Sandlin *Aftonbladet* 20/6 1994.

¹⁰⁷ Berndt Rosqvist, ”Dahlin räddade oss – igen”, *Dagens Nyheter* (DN) 20/6 1994.

¹⁰⁸ Göran Löwgren, ”Oavgjort var en besvikelse”, *Dagens Nyheter* (DN) 20/6 1994.

”chansat”. För en oinvigd person kanske detta kan tyda på en viss irrationalitet. I en artikel i *Expressen* beskrivs Tommy Svenssons val som ett ”fiasko”, men Svensson kritiseras inte mer än så för valet. Istället lyfts Sveriges, och därmed indirekt Svenssons, byten fram som avgörande för resultatet och Kamerun beskrivs som ett fattigt lag.¹⁰⁹

En fruktansvärt bra avslutning där vi får vara nöjda med 2–2, för vem hade väntat sig att ett utfattigt lag med en coach som hellre sitter vid bardisken är taktiktavlan bitvis skulle spela ut oss? [...] Vi kan andas ut åtminstone lite grann. Nu tar vi både Ryssland och Brasilien!¹¹⁰

I ovanstående del ryms flera anmärkningsvärda tendenser. Kamerun ska en läsare förstå ha varit ett bättre lag av ren slump, för deras tränare är inte skötsam. Medan Sveriges tränare kunde förändra matchen med rationella beslut. Utdraget rymmer också flera deiktiska uttryck som visar på en kontinuitet i användningen av dessa. Det är *vi* som kan andas ut; nu ska *vi* vinna över Ryssland och Brasilien. I samband med utgåvorna 20 och 21 juni börjar två andra metaforer skönjas i tidningarnas innehåll. Dels blir träd-metaforen synlig i beskrivningar av spelare i Sverige som bor och spelar fotboll utomlands. Enligt Winther Jørgensen och Phillips är det inom den nationella diskursen vanligt att en person utan sina rötter, som till exempel flyttat till ett annat land, får problem. Detta eftersom personen antas tillhöra en bestämd plats, och därmed blir rotlös om den är frånvarande.¹¹¹ Antingen leder detta till problem eller så kan det vara en möjlig förklaring till att en person har problem. I en artikel i *Aftonbladet* hävdar artikelförfattaren att Sveriges spelare Tomas Brodin har ”tappat sina ursprungliga kvaliteter”.¹¹² Argumentationen haltar eftersom det i samma artikel beskrivs hur Brodin efter att ha spelat i Italien blivit ”mera komplett”.¹¹³ Men andemeningen tycks ändå vara att det är tiden i Italien som påverkat Brodin på ett negativt sätt. Artikelförfattaren är med största sannolikhet omedveten om att den underliggande betydelsen kan anses utgöra en del av den nationella diskursen. Vid tiden när Brodin spelade i Sverige fungerade han bättre; problemen har uppstått när han varit iväg från sina rötter för länge. Det här förhållningssättet gentemot spelare som bor och utför sitt arbete utomlands återkommer också i senare utgåvor. En metafor som tidigare i uppsatsen berörts, men inte lyfts som essentiell för uppsatsens analys

---

¹⁰⁹ Mats Olsson, ”En poäng – en seger”, *Expressen* 20/6 1994.

¹¹⁰ Olsson *Expressen* 20/6 1994.

¹¹¹ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 164.

¹¹² Tore S Börjesson, ”Ut med Brodin...”, *Aftonbladet* 21/6 1994.

¹¹³ Börjesson *Aftonbladet* 21/6 1994.

är hur internationell tävlingsidrott under 1900-talet fungerat som symbol för länders krigsföring.¹¹⁴ Den börjar de facto att skönjas på ett tydligt sätt i utgåvorna efter Sveriges match mot Kamerun. Spelare i Sverige får epitet som ”hjälte” och ”fältherre” och det nämns hur de är på plats i ”ett fjärran land” för att göra svenska folket stolta. Tendenserna förstärks i utgåvorna från den 21 juni när tidningarna börjar se fram emot Sveriges match mot Ryssland. I en artikel från *Expressen* med rubriken ”...och du måste styra det här rätt, kapten Svensson” beskrivs Sveriges tränare som djupt allvarlig, när han sitter och läser i några papper.¹¹⁵

Och papprena får inte synas. Papprena var nämligen topphemliga spionhandlingar. Innehåll: ryska försvarshemligheter. Bara fem timmar efter slutsignalen mot Kamerun satt Svensson och läste in sina medhjälparens rapport om vår nästa motståndare, Ryssland.¹¹⁶

Enligt Billig är metaforen mellan krig och idrott uppenbar, dess eventuella problematik inte helt klarlagd, och just därför en del av en alldaglig nationalism. Han poängterar parallellerna mellan hur soldaterna lämnar hemlandet för att antingen vinna eller förlora sin ära på slagfält; ett fotbollslandslag lämnar hemlandet för att, enligt somliga, göra detsamma på fotbollsplanen som möjligtvis blir slagfältets motsvarighet.¹¹⁷

3.2 ”En rapport från ’operation stoppa ryssarna’”

Inför Sveriges match mot Ryssland är det fortsatt deiktiska uttryck som skapar engagemang på omslag och i rubriker. *Aftonbladet* skriver att ”I natt ska vi vinna!” medan *Expressen* har ett närmast poetiskt anslag och en tillhörande, mindre rubrik med en förklaring: ”Den längsta natten – Expressen har testat: Så klarar du midsommarfesten och fotbollsfesten”.¹¹⁸ Som läsare är såväl midsommarafton som fotbolls-VM fenomen som utan vidare ska väcka känslor, eller i annat fall händelser som en enskild läsare ska vara medveten om. Det antagandet finns underbyggt i deiktiska uttryck som syns i respektive tidningsomslag. Inuti *Expressen* finns en artikel däri Sveriges match skriv i bestämd form och med versaler.¹¹⁹ I likhet med *Expressen* skriver *Aftonbladet* om ”tv-rysaren” och hur Sverige genom att inte

---

¹¹⁴ Billig (1995) s. 122–127; Hylland Eriksen (1993) s. 139; Arnold (2020) s. 8.

¹¹⁵ Niclas Andersson, ”...och du måste styra det här rätt, kapten Svensson”, *Expressen* 21/6 1994.

¹¹⁶ Andersson *Expressen* 21/6 1994.

¹¹⁷ Billig (1995) s. 122–123.

¹¹⁸ *Aftonbladet*, ”I natt ska vi vinna!”, *Aftonbladet* 24/6 1994; *Expressen*, ”Den längsta natten”, *Expressen* 19/6 1994.

¹¹⁹ Mats Olsson, ”Frågan är inte varför man ska se matchen – utan var”, *Expressen* 24/6 1994.

hålla på med några trix utan enbart genom hårt arbete och disciplin ska göra så att i natt "[...] firar vi midsommar med en seger".¹²⁰ Den krigsretorik som kunnat skönjas i dagstidningarnas utgåvor kring Kamerun fortsätter i utgåvorna inför Sveriges match mot Ryssland. Bland *DN:s* i övrigt måttfulla rapportering görs en poäng av att Sverige fått en genomgång av "spionen Lasse Lagerbäck som följt ryssarna i år [...]".¹²¹ Liknelsen vid spionage och spioneri från Sveriges håll är inte regelbunden, men återkommer under hela den tid som källmaterialet behandlar. För att förstå symboliken är det i sammanhanget någon från Sverige som kollar motståndares matcher och sedan rapporterar tillbaka till Sveriges tränare Tommy Svensson. Metodiken är vad det verkar inte hemlig för motståndare, men framställs ändå som ett stort hemlighetsmakeri. *Expressen* gör också en poäng av Sveriges spioner och deras insats.

Spion Lars Lagerbäck har kommit tillbaka från sitt uppdrag. Han har lämnat skriftlig och muntlig rapport till förbundets kapten Tommy Svensson. Här en rapport från "Operation Stoppa ryssarna".¹²²

I en text intill "spionrapporten" beskrivs även hur Sveriges tränare Tommy Svensson borde tacka landets spion om laget vinner.¹²³ Sveriges spion framstår som helt central eftersom Ryssland beskrivs som hemlighetsfulla och något kärva. Trots att det är Sverige som har en stängd träning, en träning som ingen journalist får besöka, är det Rysslands öppna träning som beskrivs som överraskande. Skribenten noterar kort i den inledande meningen att "Järnridån har öppnats".¹²⁴ I utgåvorna från den 25 och 26 juni, efter Sverige spelat match mot Ryssland är antalet deiktiska uttryck i överflöd. En vinst resulterar i omslaget på *Aftonbladet* med rader som "Tack, Dahlin" och "Med sina två mål i matchen mot Ryssland i morse sköt vår hjälte Sverige till åttondelsfinal."¹²⁵ *Expressen* skriver i versaler på omslaget "Bragd-natten".¹²⁶ Inuti tidningen finns även en artikel som försöker ge ett fotbollshistoriskt perspektiv.

Tuffa närmkamper, hårda tacklingar och resoluta brytningar – under en period var det som om vi brottade ned hela den väldiga ryska björnen. [...] Och så då detta: att vi fick revansch för det nesliga Italien, att vi visade att vi vill, kan och duger.

---

¹²⁰ Lasse Sandlin, "I natt firar vi midsommar med en seger", *Aftonbladet* 24/6 1994

¹²¹ Berndt Rosqvist, "'Bjärred' långtifrån knäckt", *Dagens Nyheter* (DN) 24/6 1994.

¹²² Thomas Pettersson, "Här är spionrapporten 'stoppa ryssarna'", *Expressen* 24/6 1994.

¹²³ Pettersson *Expressen* 24/6 1994.

¹²⁴ Nicklas Brunzell, "...men hos ryssarna var det öppet hus", *Aftonbladet* 24/6 1994.

¹²⁵ *Aftonbladet*, "Tack, Dahlin", *Aftonbladet* 25/6 1994.

¹²⁶ *Expressen*, "Bragd-natten", *Expressen* 25/6 1994.

Just detta att vi duger bland världens bästa fotbollsspelare i världens största idrottsevenemang.¹²⁷

Artikelförfattaren gör onekligen en stor poäng av att det är *vi*, inte Sveriges landslag, som har lyckats med någonting historiskt. Metaforerna inom den nationella diskursen däri nationen förvandlas till en sammanhängande, organisk enhet gör sig märkbart påmind. I glädjeruset som både *Expressen* och *Aftonbladet* strävar efter att skildra finns noterbara bisatser om Sveriges spelare och deras reaktioner. I nästan samtliga intervjuer lyfts spelares stilla och beslutsamma attityd fram som beundransvärt. *DN* skildrar Sverige mot Ryssland som en ”midsommarnattsdröm”, men artikelförfattaren konstaterar ändå att ”[...] det skönaste av allt var nästan att höra killarnas resonemang efteråt. Visst var de glada, men samtidigt samlade och förvånansvärt sammanbitna.”¹²⁸ Beskrivningar av Sveriges spelare och deras insatser är också betydande. Sveriges moral beskrivs som helt avgörande och spelare som lyfts fram gör det framför allt för deras förmåga att slita.¹²⁹ I en artikel i *Aftonbladet* finns ytterligare en fotbollshistorisk exposé över tidigare mästerskap som försöker placera in Sveriges match mot Ryssland.¹³⁰ Trots att artikelns ingångsvärde är en individuell prestation lyfts kollektivet fram; ”Årets fyra svenska VM-poäng har för övrigt tagits med kyla, metodik och organisation.”¹³¹

3.3 ”Svenskarna lyckades tämja alla vilda brasilianska bollartister”

Inför Sveriges match mot Brasilien gör *Expressen* en historisk tillbakablick. Rubriken ”Hjältarna från -58” ackompanjeras av en text vars innehåll tycks sträva efter att skapa någon form av magiskt skimmer kring det kommande mötet landslagen emellan.¹³² En match mellan lagen från VM i Sverige 1958 beskrivs som ”[...] den där oförglömliga finaluppvisningen [...]”.¹³³ I artikeln finns tydliga tendenser att vilja väcka en nationell stolthet, vilket tidigare påvisats har varit en del av 1900-talets sportbevakning. De deiktiska uttryck som förekommer blir i detta fall snarare förstärkningar i denna strävan. Artikeln hade på ett relativt harmlöst sätt kunnat fungera som en historisk tillbakablick, men vill väldigt gärna inkludera läsare i gemenskapen.

---

¹²⁷ Mats Olsson, ”Makalöst, Martin...”, *Expressen* 25/6 1994.

¹²⁸ Göran Löwgren, ”Dahlins sanna midsommarnattsdröm”, *Dagens Nyheter* (DN) 26/6 1994.

¹²⁹ Niclas Andersson, ”Här får Brolin sin revansch”, *Expressen* 25/6 1994.

¹³⁰ Lasse Sandlin, ”Här är du bara sexa, Martin”, *Aftonbladet* 26/6 1994.

¹³¹ Sandlin *Aftonbladet* 26/6 1994.

¹³² Börje Lundberg & Claes-G Bengtsson, ”Hjältarna från -58”, *Expressen* 28/6 1994.

¹³³ Lundberg & Bengtsson *Expressen* 28/6 1994.

Vi var ändå världsmästare i några minuter efter Nisse Liedholms ledningsmål. Och vägen till final kantades av bragder. Vi spöade 1954 års VM-finalist Ungern, stormakten Sovjet (som utklassat oss dubbelt i vanliga landskamper) samt regerande världsmästarna Västtyskland.¹³⁴

I övrigt skildras Brasiliens lag, mer än allt annat, som artister. I *DN* går det att läsa om hur ”[...] träningar ofta går i sambans och teknikens tecken [...]” och att Brasiliens ”[...] presskonferenser är oftast kaotiska [...]”.¹³⁵ Den sortens beskrivning av Brasilien återkommer i utgåvor från både *Expressen* och *Aftonbladet*. I en artikel i *Expressen* tecknas ett porträtt av Brasiliens spelare Romario däri hans inställning på träning beskrivs som svår att förstå.

Sen gick Romario och satte sig och det var inte förrän på slutet som Romario drog på sig en väst och, ja, jag vet inte vad man ska säga. Romario inte direkt deltog; han gick lite lätt men man kan inte säga att han deltog. Så mycket klokare blev jag inte. Men det är show, high life, kalabalik och kaos när Brasilien tränar.¹³⁶

Beskrivningar av just Romario är intressant eftersom han porträtteras som en spelare som inte går särskilt väl ihop med någon. En individualist som framför allt spelar för sig själv. Detta i kontrast till tidigare beskrivningar av Sveriges spelare som lojala, slitstarka och moraliska föredömen. Särskilt anmärkningsvärt blir det i en artikel i *Aftonbladet* som handlar om Sveriges spelare Anders Limpar. Artikelförfattaren menar att Limpar inte hittat rätt i något lag, och därför ”[...] är mil från en ordinarie plats i landslaget.”¹³⁷ Men trots att en läsare kan finna likheter mellan Romario och Limpar beskrivs den sistnämnda som seriös, snäll och lojal. I likhet med tidigare beskrivningar av Sveriges spelare som bor och spelar utomlands finns det om Limpar likheter med träd-metaforen, följaktligen att Limpar aldrig hittat hem, kanske på grund av att han varit borta från sina rötter. Motivet till att framhäva det påstådda kaoset och en spelares eventuella lathet är egendomlig, särskilt när Romario i *Aftonbladet* några dagar innan match liknats vid en fotbollsgud och Brasilien beskrivits som ”[...] turneringens

---

¹³⁴ Lundberg & Bengtsson *Expressen* 28/6 1994.

¹³⁵ Berndt Rosqvist, ”Luktat det mål är Romario där”, *Dagens Nyheter* (DN) 28/6 1994.

¹³⁶ Mats Olsson, ”Svenssons spel går inte att bli klok på”, *Expressen* 28/6 1994.

¹³⁷ Tore S Börjesson, ”Bästa polare – så länge de håller sig på rummet”, *Aftonbladet* 28/6 1994.

bästa och mest underhållande lag.”¹³⁸ Två metaforer återkommer i utgåvorna före match mot Brasilien. Träd-metaforen kan skönjas i en artikel om Sveriges spelare Tomas Brodin. En vilja att snarare än att beskriva klubbar utomlands som Sveriges spelare tillhör, så är spelares första klubb, deras moderklubb i Sverige, främst i fokus.

I dag säger vi samtidigt: välkommen tillbaka bland de stora stjärnorna, signore Brodin från Finflo och Näsvisen med nuvarande bostadsadress Parma, Italien.¹³⁹

Ett nyckelord i utdraget är ”nuvarande”. Även om spelarnas karriär utomlands förvisso kan vara flyktig, spelare kan byta klubb och land över en natt, är ord som dessa centrala. Det går att urskilja en föreställning om att ett liv på en annan plats än i Sverige är otänkbart över längre tid. I enlighet med träd-metaforen kan det skapa problem. I samma utdrag kan ännu en metafor inom den nationella diskursen urskiljas. Individ-metaforen kan uppstå i en artikel där en mängd olika åsikter kan innehas av medborgare i ett land. Trots detta konstrueras ändå beskrivningar av hur en hel nation tycker eller tänker.¹⁴⁰ Den kommer till uttryck i texten när artikelförfattaren menar att alla ska välkomna tillbaka Brodin bland de stora stjärnorna.¹⁴¹ Vilka är *vi* som ska prata samtidigt? Och bär alla på den åsikten? Ett i artikeln harmlöst, stilistiskt grepp kan här fungera som exempel på hur banal nationalism konstrueras.

I utgåvorna efter matchen spelats är återigen epitetet hjälte aktuellt. Nu är det tillskrivet Sveriges spelare Kennet Andersson. I en artikel i *Expressen* är Kennet Anderssons mål mot Brasilien en ”klassiker” och han är ”en nationalhjalte”.¹⁴² Att påpeka för vilken nation som Andersson eventuellt är hjälte kan tyckas vara onödigt och redundant, men det är här banal nationalism återigen kommer till uttryck; i vilket land som Kennet Andersson är hjälte ska läsare förstå som en del av en nation. Det finns ett individuellt fokus i samtliga utgåvor, med Kennet Andersson i centrum för Sverige och tidigare nämnda Romario för Brasilien. Jämförelser spelare emellan blir gynnsamma för att kunna svara på vilka egenskaper som kan anses eftersträvansvärda. I en artikel i *Aftonbladet* beskrivs hur ”Kennet arbetade över osannolika ytor.” och att ”Han orkade ändå fortsätta vinna varje luftduell [...]”.¹⁴³ Brasiliens spelare Romario gjorde också mål, men detta beskrivs som ”[...] några

---

¹³⁸ Tore S Börjesson, ”– Finns det en gud så vinner Brasilien guld”, *Aftonbladet* 25/6 1994.

¹³⁹ Hans Linné, ”I kväll möts de igen”, *Expressen* 28/6 1994.

¹⁴⁰ Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 165.

¹⁴¹ Linné *Expressen* 28/6 1994.

¹⁴² Niclas Andersson, ”Dröm-målet”, *Expressen* 29/6 1994.

¹⁴³ Olle Svenning, ”Du vann, Kennet!”, *Aftonbladet* 29/6 1994.

sekunder av skönhet: två tre snabba ryck, några obesvärat avancerade kroppsfinter.”¹⁴⁴
Artikeln avslutas med att dels beskriva hur utarbetad Kennet Andersson var efter matchen, dels Anderssons blygsamma framtoning. Artikelförfattaren skriver: ”Den vanliga svenska blygsamheten. Sånt lär man i Eskilstuna – aldrig i Rio.”¹⁴⁵

Anmärkningsvärt i sammanhanget är att *Aftonbladet* i samma utgåva intervjuar Romario under rubriken ”...men Romario snackade mest om Ravelli”.¹⁴⁶ I artikeln finns dock inga specifika intervjuцитат om Sveriges spelare Thomas Ravelli, men däremot ödmjuka och uppmuntrande uttalanden om Sverige.¹⁴⁷ Även om journalister på plats där och då naturligtvis hade en klart bättre bild av porträtterade spelare och händelser är det viktigt att påminna sig om hur deras val av inte bara ord utan också innehåll konstruerar bilder av, i det här specifika fallet, människor. Framför allt när porträtt återkommer, och därför riskerar bli del av den relationella dimensionen inom en nationell diskurs. Trots att Sveriges spelare Kennet Anderssons individuella prestation framstår som helt central i Sveriges match framhålls Sveriges insats som ”Taktisk uppvisning [...]” och att det viktigaste var att ”Svenskarna lyckades på ett lysande sätt tämja alla vilda brasilianska bollartister.”¹⁴⁸ I likhet med hur Kamerun i tidigare utgåvor beskrivits som otämjbara lejon finns ett underliggande kolonialt språkbruk i att när Sverige spelar mot Brasilien handlar det om att tämja vildar; följaktligen kontrollera det främmande och oberäkneliga. Ytterligare en beskrivning av Brasilien återfinns i en artikel i *Expressen* däri Brasiliens entré till matchen uppmärksammas.¹⁴⁹ Artikelförfattaren skriver att ”Brasiliens spelare kom, som vanligt, in hand i hand i går. Det ser så mäktigt ut, så stämningsfullt, så mystiskt – och jag ryser bara jag tänker på det.”¹⁵⁰ En annan person som nämns är Sveriges tränare Tommy Svensson. I likhet med vad som varit återkommande är Svenssons rationella beteende alltid i blickfånget. Initialt i artikeln beskrivs Svenssons känslor som oändligt passionerade. För att sedermera resultera i nykterhet. I artikeln förekommer även deiktiska uttryck såsom ”vår” och ”vi”.¹⁵¹

De allra första frågorna efteråt besvarade vår förbundskapten som i nåt slags yra.
[...] Tommy talar ett tag om hur nöjd han är med sina spelare, den taktiskt

---

¹⁴⁴ Svenning *Aftonbladet* 29/6 1994.

¹⁴⁵ Svenning *Aftonbladet* 29/6 1994.

¹⁴⁶ Leif-Åke Josefsson, ”...men Romario snackade mest om Ravelli”, *Aftonbladet* 29/6 1994.

¹⁴⁷ Josefsson *Aftonbladet* 29/6 1994.

¹⁴⁸ Göran Löwgren, ”Taktisk uppvisning av Sverige”, *Dagens Nyheter* (DN) 29/6 1994.

¹⁴⁹ Mats Olsson, ”Festen har bara börjat, Tommy!”, *Expressen* 29/6 1994.

¹⁵⁰ Olsson *Expressen* 29/6 1994.

¹⁵¹ Niclas Andersson, ”Festen har bara börjat, Tommy!”, *Expressen* 29/6 1994.

perfekta första halvleken, det genuina arbetet på planen. Men han sansar sig snabbt. Nyktrar till, analyserar, blickar framåt.¹⁵²

I utgåvor efter Sverige spelat sin match mot Brasilien utropar *Aftonbladet* återigen Sveriges spelare Kennet Andersson till ”En svensk hjälte”.¹⁵³ Intressant i sammanhanget är att Anderssons åsikter om Sveriges boende, snarare än om fotboll, får störst utrymme: ”Hotellet är för stort – det blir så opersonligt”.¹⁵⁴ Artikeln blir därmed en del av att konstruera Sveriges spelare och tränare som ödmjuka, snälla och rationella. I utgåvorna riktas tidningarnas blickar framåt mot kommande matcher, eftersom Sverige nu är klart för att spela slutspel. En noterbar artikel i *Expressen* är ett porträtt av Sveriges spelare Roland Nilsson.¹⁵⁵ Den är en av få publiceringar vid tidpunkten för källmaterialet som berör världsmästerskapen och Sveriges landslag under en nyhetsvinjett, snarare än att vara del av en tidnings sportvinjett. I artikeln kan läsare ta del av hur Roland Nilsson valde bort att spela fotboll och bo utomlands för familjens skull.

Livet lekte för fotbollsproffset Roland Nilsson. Han tjänade miljoner, men beslöt sig ändå för att flytta hem från England.¹⁵⁶

Träd-metaforen inom den nationella diskursen, som tidigare synliggjorts vid artiklar om Sveriges spelare, blir även i texten om Nilsson påtaglig. Nilsson beskrivs som ”pålitlig” och ”lojal” och att beslutet togs uteslutande för familjens, och framför allt dotterns, skull. Roland Nilssons dotter fick problem när de bodde utomlands. Träd-metaforen innefattar att valet och/eller behovet att flytta från sina rötter kommer skapa problem. I det specifika fallet vet uppsatsförfattaren inte exakt vilka problem som drabbade Roland Nilssons dotter. Det gör inte heller artikelförfattaren någon betydande ansats att försöka förklara. Men andemeningen är otvivelaktigt en som liknar annan empiri som berört Sveriges spelares vara eller icke-vara inom fotbollen: Borta bra, men hemma bäst.

---

¹⁵² Andersson *Expressen* 29/6 1994.

¹⁵³ Nicklas Brunzell, ”En svensk hjälte”, *Aftonbladet* 30/6 1994.

¹⁵⁴ Brunzell *Aftonbladet* 30/6 1994.

¹⁵⁵ Cecilia Sandahl, ”Dottern slutade att prata”, *Expressen* 30/6 1994.

¹⁵⁶ Sandahl *Expressen* 30/6 1994.

4. Slutdiskussion

Michael Billigs teori om banal nationalism har fungerat som ramverk för den här uppsatsen och har varit inspirerande att tillämpa. Vid en närläsning av Billigs akademiska verk var det dock ett stycke som mer än något annat fångade min uppmärksamhet; Billigs bekännelse.¹⁵⁷ Vid en konklusion av kapitlet om banal nationalism och dess förekomst i idrottssammanhang blir författaren personlig och självreflexiv. Billig menar att det är oundvikligt.

Regularly I answer the invitation to celebrate national sporting triumphs. If a citizen from the homeland runs quicker or jump higher than foreigners, I feel pleasure. Why, I do not know. I want the national team to beat the teams of other countries, scoring more goals, runs or whatever. [...] I scan the papers for yet more scores, thoughtless of the future to which this routine activity might be pointing. I do not ask myself why I do it. I just do it, habitually.¹⁵⁸

Låt mig vara tydlig: Jag uppmanar inte idrottsintresserade att sluta titta på idrott eller fotboll när Sverige tävlar. Än mindre uppmanar jag till att sluta följa dessa händelser med inlevelse och entusiasm. Vad jag däremot anser nödvändigt är reflektion över dess inneboende krafter och vidare betydelse.

De deiktiska uttryck som förekommer i valda svenska tidningar vid tidpunkten för VM 1994 i USA är många och regelbundna. Exempel som blivit föremål för analys kan möjligtvis vid enstaka tillfällen legitimeras med respektive tidnings stilistiska grepp. Ändock visar det på hur vardaglig och oreflekterad nationalism kan te sig och därför förbises av bara farten. Uppsatsens teoretiska ramverk har således varit adekvat och gagnat studierna. De nationella diskurs-metaforer som tillämpats kan dock anses avgörande för att penetrera materialet och åstadkomma en mer berikad analys. Värt att poängtera är att metaforerna bidragit med ett analytiskt verktyg som krävt avvägningar. Ytterligare metaforer hade möjligtvis kunnat analyseras – språket i källorna tenderar att vara känslösamt och understundom dramatiskt – och andra hade kunnat ges än större utrymme. Till exempel framstår vädret i USA som en faktor Sverige måste hantera; en faktor som ibland förmedlas i

---

¹⁵⁷ Billig (1995) s. 125.

¹⁵⁸ Billig (1995) s. 125.

samband med rapporter om fysiskt sargade kroppar.¹⁵⁹ Parallellen mellan idrott och krig är inte avlägsen. En annan metafor och exempel på perspektiv som lyfts i förhållande till det teoretiska ramverket banal nationalism, men inte preciseras som centralt för den nationella diskursen, är genus. Det kan ses som en av uppsatsens skuggsidor, men har varit ett medvetet val. Uppfattningen är att en annan teori och därigenom metod hade krävts för att ett sådant perspektiv kunnat tillämpas.

För att återknyta till uppsatsens titel: Vilka var *vi* som grävde guld i USA? Hur tidningarna framställer spelare och tränare i Sverige är tydligt; Ödmjuka och lojala, kloka och beslutsamma. Även när spelare och/eller tränare tycks visa på handlingar av motsatt karaktär, har artikelförfattare kunnat hitta motiv för att upprätthålla dessa egenskaper.¹⁶⁰ Den nationella diskursen har en relationell dimension som innebär att nationer skiljer sig åt och har särskilda egenskaper, vilket poängteras av såväl Billig som Winther Jørgensen och Phillips.¹⁶¹ Därför har beskrivningar av Sveriges motståndare under VM 1994 integrerats i forskningsfrågorna. Syftet har varit att förstå vilka som utgör *de andra*. I källmaterialet framkommer egenskaper hos Kamerun och Brasilien som bär på likheter. Oberäkneligheten och irrationaliteten hos de båda nationernas spelare samt tränare skildras, vilket kontrasterar mot Sverige.¹⁶² Framför allt skildringar av Kamerun, men även tidvis av Brasilien, leder tankarna till kolonialism och maktförhållanden mellan världsdelar.¹⁶³ Vad gäller Ryssland finns det ett spår som mer än något annat framkommer i källmaterialet, vilket är hur idrott under 1900-talet blivit symbol för krig mellan nationer. Vid tiden för världsmästerskapet var det endast ett par år sedan som Sovjetunionen upplöstes. Därför kan möjligtvis tidningarnas skildringar av svenska spioner och hemliga rapporter hävdas vara ett tidstypiskt narrativ kring Ryssland.¹⁶⁴ Resultatet av den här uppsatsen tangerar många delar som tidigare har berörts inom forskningsområdet för idrott och nationalism. Vad som kan vara värt att påpeka är hur vardaglig och oreflekterad den här formen av nationalism ter sig. Vitalii Gorokhov menar i sin studie att Rysslands arrangemang av ett flertal stora mästerskap varit ”statligt sponsrad nationalism”.¹⁶⁵ Det är inte en särskilt anmärkningsvärd slutsats med tanke på att en nation innehar värdskapet och

---

¹⁵⁹ Lasse Sandlin, ”Visst flaggar vi gärna för blågul seger”, *Aftonbladet* 19/6 1994; Hans Linné, ”Debutanten ska stoppa Romario”, *Expressen* 26/6 1994.

¹⁶⁰ Börjesson *Aftonbladet* 19/6 1994; Andersson *Expressen* 29/6 1994; Börjesson *Aftonbladet* 28/6 1994; Löwgren *Dagens Nyheter* 26/6 1994.

¹⁶¹ Billig (1995) s. 5; Winther Jørgensen & Phillips (2000) s. 165–166.

¹⁶² Josefsson *Aftonbladet* 29/6 1994; Svenning *Aftonbladet* 29/6 1994; Olsson *Expressen* 28/6 1994; Löwgren *Dagens Nyheter* 29/6 1994.

¹⁶³ Pettersson *Expressen* 19/6 1994.

¹⁶⁴ Pettersson *Expressen* 24/6 1994; Brunzell *Aftonbladet* 24/6 1994.

¹⁶⁵ Gorokhov (2015) s. 279.

således investerar massvis av pengar för att visa upp landet. Slutsatsen bär likheter med Christian Widholms beskrivningar av hur dagstidningar framställde Sverige och Sveriges deltagare under landets arrangemang av OS 1912.¹⁶⁶

Det kan anses viktigt att påminna sig om att det i dessa fall handlar om ett nationellt arrangemang, vilket möjligtvis kan anses generera explicita nationalistiska uttryck. Den här uppsatsens analys bär däremot likheter med Matthias Kælberers studie, vars slutsats är att Tysklands deltagande i fotbollsmästerskap i hög utsträckning synliggör identiteter inom den nationella diskursen.¹⁶⁷

Tidsandan i Sverige, vid tiden för mästerskapet 1994, kan utifrån den historiska bakgrunden förstås som splittrat. Sverige hade genomgått en period av nationell ekonomisk oro som landet inte upplevt sedan andra världskriget. Socialdemokraterna hade inte ett självklart, folkligt stöd som innehavare av regeringsmakten. Moderaterna övertog regeringsmakten under 1990-talet för första gången sedan 1930-talet. Samtidigt blev frågor om miljö, invandring och europeiskt samarbete allt viktigare. Resultatet blev en folklig efterfrågan på nya politiska alternativ och lösningar.¹⁶⁸ Kanske förstärkte allt detta tidningarnas retorik och vilja att engagera befolkningen i någonting annat; ett skenbart oskyldigt nöje. Med utgångspunkt i att medier ger plats åt sådant en konsument efterfrågar kanske världsmästerskapen 1994 ansågs vara ett nödvändigt andrum i en i övrigt turbulent tid? Kanske kan också beskrivningar av Sveriges spelare och tränare ses mot bakgrund av tidsandan. Ett land i avsaknad av det som efterkrigstiden framför allt präglats av – stabil ekonomisk uppgång och stort folkligt stöd för Sveriges statsminister – efterfrågade männe beslutsamma och lojala representanter i USA, vilket kan ha påverkat sportjournalisternas retorik. I linje med Matthias Kælberers slutsatser om tysk fotboll kan en motsvarande korrelation i Sverige inte hävdas vara alltför sensationell, och legitimerar ett visst utrymme.

Kælberers studie kan fungera som underlag för hur vidare forskning avseende nationalism och svensk idrott kan bedrivas. En studie från Sverige som i likhet med Kælberer undersöker den nationella diskursens kontinuitet och/eller diskontinuitet med fotboll eller idrott som prisma skulle kunna bli spännande. Ett annat förslag på fortsatt forskning kan vara att angripa problemområdet utifrån ett genusperspektiv, vilket nämns av Michael Billig som hävdar att undersökningar av banal nationalism och idrott medför betraktelser av framför allt

---

¹⁶⁶ Widholm (2008) s. 178–179.

¹⁶⁷ Kælberer (2016) s. 293.

¹⁶⁸ Nordin (2019) s. 280–283.

maskulint kodade domäner.¹⁶⁹ Nämnvärt är att de kvinnor som förekommer i källmaterialet uteslutande får perifera roller och beskrivs i relation till någon annan, i dessa fall en fotbollsspelare eller tränare. Gällande representation kan en uppmärksam läsare av uppsatsen också notera att majoriteten av artiklarna i källmaterialet är skrivna av män.

När Sveriges Television våren 2020 valde att reprisera Sveriges matcher från världsmästerskapet i fotboll 1994 var SVT:s förhoppning att människor skulle få chansen att återuppleva "[...] magisk idrottshistoria."¹⁷⁰ Magin kan möjligtvis vara bruten för blivande historielärare som läser detta, men kanske kan det vara till godo. I rollen som historielärare är det när uppsatsen skrivs helt centralt att kunna guida till, snarare än att förmedla ut, kunskap till eleverna. För att detta ska bli möjligt har tidigare studier visat att eleverna behöver få arbeta självständigt och därtill ges chansen att utgå ifrån händelser/epoker/fenomen som entusiasmerar.¹⁷¹ Mot bakgrund av idrottens genomslagskraft i allmänhet, och fotbollens genomslagskraft i synnerhet, är det inte helt otänkbart att intresset kan riktas mot ett stort idrottsmästerskap. Möjligtvis kan denna uppsats fungera som underlag för reflektion och eftertanke om hur ett sådant mästerskap sannolikt bär på fler berättelser än enbart den om sportsliga framgångar och misslyckanden.

---

¹⁶⁹ Billig (1995) s. 122.

¹⁷⁰ Sveriges Television (SVT), *SVT visar alla Sveriges matcher från fotbolls-VM 1994*.

¹⁷¹ Shemilt (1983) s. 18; Wertsch (1994) s. 337–338; Karlsson (2014) s. 11.

5. Käll- och litteraturförteckning

5.1 Källmaterial

Dagstidningar i Kungliga bibliotekets digitala databas:

Aftonbladet 19, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29 och 30 juni 1994.

Dagens Nyheter 19, 20, 21, 24, 26, 28, 29 och 30 juni 1994.

Expressen 19, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29 och 30 juni 1994.

5.2 Internetkällor

Centrum för Idrottsforskning, *Barn och ungdomar*, u.å.,

<https://idrottsstatistik.se/foreningsidrott/barn-och-ungdomar_/> [Hämtad 2021-03-15]

Centrum för Idrottsforskning, *Medlemmar*, u.å.,

<<https://idrottsstatistik.se/foreningsidrott/medlemmar/>> [Hämtad 2021-03-15]

Fédération Camerounaise de Football, *Indomitable Lions Upbeat for Blue Sharks*, 2021,

<<https://fecafot-officiel.com/2021afconq-indomitable-lions-upbeat-for-blue-sharks/>>

[Hämtad 2021-04-01]

Fédération Internationale de Football Association (FIFA), *Matches*, u.å.,

<<https://www.fifa.com/worldcup/archive/usa1994/matches/>> [Hämtad 2021-04-29]

Sveriges Television (SVT), *SVT visar alla Sveriges matcher från fotbolls-VM 1994*, 2020-04-

26, <<https://www.svt.se/sport/fotboll/svt-visar-alla-sveriges-matcher-fran-fotbolls-vm-1994>>

[Hämtad 2021-02-22]

5.3 Litteratur

Anderson, Benedict, *Imagined Communities* (London: Verso, 2016).

Andersson, Torbjörn, *Kung fotboll: den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*, doktorsavhandling (Lund: Univ., 2002).

Arnold, Richard, "Nationalism and Sport: A Review of the Field", *Nationalities Papers* 49:1 (2020), s. 2-11.

Berglund, Louise & Ney, Agneta, *Historikers hantverk: om historieskrivning, teori och metod* (Lund: Studentlitteratur, 2015).

Billig, Michael, *Banal Nationalism* (London: Sage, 1995).

- Gorokhov, Vitalii, "Forward Russia! Sports Mega-Events as a Venue for Building National Identity", *Nationalities Papers* 43:2 (2015), s. 267–282.
- Hadenius, Stig, Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela, *Massmedier: press, radio och tv i den digitala tidsåldern*, 10., uppdaterade uppl., (Stockholm: Ekerlid, 2011).
- Hedenborg, Susanna & Kvarnström, Lars (red.), *Det svenska samhället 1720–2018: böndernas och arbetarnas tid* (Lund: Studentlitteratur, 2019).
- Hermansson Adler, Magnus, *Historieundervisningens byggstenar: grundläggande pedagogik och ämnesdidaktik* (Stockholm: Liber, 2004).
- Hobshawn, Eric J., *Nationer och nationalism* (Stockholm: Ordfront, 1994).
- Hylland Eriksen, Thomas, *Etnicitet och nationalism* (Nora: Nya Doxa, 1993).
- Karlsson, Per-Arne, *Undervisning och lärande i historia: ett kreativt rum för narrativ kompetens* (Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis, 2014).
- Lgr 11, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: reviderad 2018* (Stockholm: Skolverket, 2011).
- Kælberer, Matthias, "From Bern to Rio: Soccer and National Identity Discourses in Germany", *International Journal of Politics, Culture, and Society* 30:3 (2016) s. 275–294.
- Lindroth, Jan, *Idrott under 5000 år* (Stockholm: SISU, 2011).
- Nordin, Svante, *Sveriges moderna historia* (Stockholm: Natur & Kultur, 2019).
- Nygren, Thomas, *Erfarna lärares historiedidaktiska insikter och undervisningsstrategier*, licentiat-avhandling (Umeå: Print & media, 2009).
- O'Donnell, Hugh, "Mapping the Mythical: A Geopolitics of National Sporting Stereotypes." *Discourse & Society* 5:3 (1994), s. 345–380.
- Orwell, George, "The Sporting Spirit", *Tribune* 14/12 1945, Tillgänglig digitalt: <<https://www.orwellfoundation.com/the-orwell-foundation/orwell/essays-and-other-works/the-sporting-spirit/>> [Hämtad 2021-03-17]
- Patel, Runa & Davidson, Bo, *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 4:e uppl. (Lund, Studentlitteratur, 2011).
- Shemilt, Denis, "The Devil's Locomotive." *History and Theory* 22:4 (1983), s. 1–18.
- Smith, Anthony D., *Nationalism: theory, ideology, history* (Cambridge: Polity, 2001).
- Wertsch, James V., "Struggling With the Past: Some Dynamics of Historical Representation", *Cognitive and Instructional Processes in History and the Social Sciences*, red. Voss, James F. & Carretero, Mario (Hillsdale: Erlbaum, 1994), s. 323-338.

Widholm, Christian, *Iscensättandet av Solskensolympiaden: Dagspressens konstruktion av föreställda gemenskaper vid Stockholmsolympiaden 1912*, doktorsavhandling (Lund: Lunds universitet, 2008).

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod* (Lund: Studentlitteratur, 2000).

Wolff, Jonathan, *Why read Marx today?* (Oxford: Oxford University Press, 2002).

Östberg, Kjell, *Den solidariska välfärdsstaten och förändringarna i den politiska dagordningen*, (Stockholm: Tankesmedjan Tiden, 2017).